De houding van Dr. Eelco Verwijs

TEN OPZICHTE VAN HET OERA-LINDA-BOEK EN HET FRIESCH GENOOTSCHAP.

Door Mr. P. C. J. A. BOELES.

I. DE STAND VAN DE OERA-LINDA-BOEK-ZAAK.

Het lijvige boek van Dr. de Jong over Het geheim van het Oera-Linda-Boek heeft de zaak opnieuw aan het rollen gebracht en meerdere, niet onbelangrijke besprekingen uitgelokt. Niet overbodig mag het heeten het resultaat van de debatten te resumeeren en vast te leggen.

Het zal o. i. dan blijken, dat speciaal omtrent de houding van Verwijs hier en daar onjuiste voorstellingen zijn blijven hangen, die niet onweerlegd mogen blijven. Daarbij gaat het niet zoo zeer om de juiste beslissing in de O. L. B.-zaak, dan wel om objectieve beoordeeling van de geschiedenis van het Friesch Genootschap en van de wetenschappelijke cultuur in Friesland, in de periode waarin het O. L. B. te voorschijn kwam en Verwijs, sedert 21 Sept 1857, tot het Genootschap in betrekking stond als lid en mede-bestuurder.

Volgens het „Geheim" is het O. L. B. geschreven, alleen door Verwijs, als een parodie op het door frisiomanie beheerschte dilettantisme van de Friesche taal- geschied- en oudheidkundige wetenschap, zooals die beoefend werd in de kringen van het Friesch Genootschap omstreeks het midden van de 19e eeuw.

Verwijs is, vooral voor menschen, die de Friesche zaken uit de verte bezien, een soort barometer geworden, waarop men meent den stand van de Friesche wetenschap in zijn tijd te kunnen aflezen. Zijn oordeel over de hier bedoelde kringen is ongetwijfeld de moeite waard om te leeren kennen. Maar dat is zoo eenvoudig niet, want de vraag of hij op deze kringen heeft neergezien in den door Dr. de Jong bedoelden zin, kan eerst bevestigend beantwoord worden; wanneer bewezen wordt, dat hij de auteur was van het O. L. B.

Heeft Verwijs het boek niet geschreven, dan is er ook geen enkele reden om aan te nemen, dat het O. L. B. bedoeld zou zijn als een parodie op de geleerden in de kringen van het Friesch Genootschap. Rechtstreeksche uitingen van Verwijs in voormelden geest zijn er immers niet bekend. Wel richtte hij in 1864 een scherp geformuleerde circulaire aan zijne medeleden van de derde, de taalkundige afdeeling van het Fr. Gen., doch dit stuk bevat slechts een verwijt van verregaande luiheid.

De voornaamste beoordeelaars [1]) van het boek van Dr. de Jong zijn het er over eens, dat deze er niet in geslaagd is te bewijzen, dat Verwijs en Verwijs alleen het O. L. B. heeft geschreven. Prof. Mr. R. Fruin en ondergeteekende waren de eersten, die eenigszins gedetailleerd de voorstelling van Dr. de Jong bestreden, dat Verwijs het O. L. B. zou hebben geschreven.

Reeds in 1917 had ik in „de Vrije Fries" dat standpunt ingenomen bij de publicatie en toelichting van de door Johan Winkler in het bekende kistje gedeponeerde „mémoires" en belangrijke brieven door Verwijs aan hem gericht. Dr. C. P. Burger heeft in 1928 op nieuw betoogd, dat Verwijs onmogelijk de auteur geweest kan zijn. Dr. Japikse ging accoord met Fruin en Boeles, J. J. Hof, redacteur van het Leeuwarder Nieuwsblad, Friesch literator en taalkundige, bleef, behoudens rectificaties, bij zijn opvatting, dat Verwijs het O. L. B. niet alleen heeft geschreven.

Van de niet-overtuigden, hebben Prof. Dr. H. Brug-

---

[1]) Prof. Mr. R. Fruin. *De jongste poging tot opheldering van het Oera-Linda-boek mysterie.* Het Boek, 1928, blz. 6—12. Idem *Woord van verweer inzake het O.L.B.* Leeuwarder Nieuwsblad, 21 April 1928.

J. J. Hof. *Verwijs en het O.L.B.* Leeuwarden 1928. Idem. *Prof. Fruin en het O.L.B.* Leeuw. Nieuwsbl. 10 April 1928. Idem. *Mr. Boeles over het O.L.B.* L. N. 8, 9 en 10 Mei 1928.

Mr. P. C. J. A. Boeles. *De auteur van het O.L.B.* (met een portret). De Vrije Fries, 1928. Ook afzonderlijk verschenen bij de N.V. Noord-Nederl. Boekhandel te Leeuwarden. Idem. *De heer Hof over het O.L.B.* Leeuw. Nieuwsbl. 21, 22 en 25 Mei 1928.

Dr. C. P. Burger Jr. *Het O.L.B. en Eelco Verwijs.* Het Boek, 1928. Ook afzonderlijk verschenen. Idem. *Het laatste slachtoffer van het O.L.B.* Het Boek, 1928, bl. 367. Idem. *Weer een offer van de Oera-Linda kolk.* Het Boek; 1929, bl. 23. Idem. *Alweer het O.L.B.* Het Boek, 1929, blz. 315.

Prof. Dr. H. Brugmans. *Nieuws over het Oera-Linda-Bok?* Mededeelingen der Koninklijke Akademie, 1928.

Prof. J. W. Muller. *Het geheim van het O.L.B.* Museum, 1928, blz. 81—4.

Dr. N. Japikse. Bijdragen v. vaderl. gesch. en oudheidkunde, 1928, bl. 154/6.

mans en Prof. Dr. J. W. Muller zich bepaald tot een min of meer uitgebreide bespreking van het „geheim" van Dr. de Jong. Een bepaalde auteur is door hen niet aangewezen. Met het Verwijs-alleen-beginsel staat het er dus al heel slecht voor.

De positie van den ouden favoriet voor het auteurschap Cornelis over de Linden, is niet alleen niet verzwakt door den aanval van de Jong, maar zelfs heel wat sterker geworden.

De Jong heeft wel beweerd (Geheim, 291), dat het standpunt van Dr. Beckeringh Vinckers, die in 1877 C. L. (Cornelis over de Linden) als auteur aanwees, thans — na zijn, de Jong' boek — verouderd was, doch daarmede verkocht hij kennelijk de huid van den beer, die nog geschoten moet worden.

Van de voormelde beoordeelaars houden ondergeteekende, Fruin en Japikse C. L. voor den auteur. Verheugend mag het genoemd worden, dat Dr. Burger thans veel dichter tot dit standpunt is genaderd. Voorheen was Burger van meening, dat het O. L. B. beschouwd moest worden als een parodie op de frisiomanie en meende hij, dat noch C. L., noch Verwijs het O. L. B. hadden geschreven. Burger heeft in zijn laatste brochure de meening van hen, die C. L. voor den auteur houden niet meer bestreden en hij zegt zelfs, dat Beckeringh Vinckers toch het sterkst staat. Hij voegt er aan toe, dat de bekende, nog nader te noemen papiervondst een sterke aanwijzing brengt voor het auteurschap van Over de Linden. Even verder (bl. 285) lezen wij, „we weten nu dat hij aan het handschrift heeft gewerkt!"

Burger spreekt thans van de „beweerde parodieering" van de Friesche Wetenschap en slaat de literaire waarde van O. L. B. minder hoog aan dan voorheen. Dit is een groote stap in de richting van volledige overeenstemming tusschen onze opvattingen. Bestaat er eigenlijk nog wel verschil?

Hof heeft in zijne, tot een brochure gegroeide, reeks van artikelen, wederom met overtuigende argumenten aangetoond, dat C. L. aan de samenstelling van het O. L. B. heeft gewerkt, zij het z. i. ook als compagnon van Verwijs, dien hij desnoods, als zoodanig niet gekend behoeft te hebben.

Reeds met het oog op de briefwisseling tusschen C. L. en Verwijs kunnen wij wel aannemen, dat er van een dergelijke samenwerking geen sprake geweest kan zijn. De Jong en ondergetee-

kende zijn het daarover eens. De argumenten van Hof houden echter nog steeds hunne waarde, voor zoover zij het auteurschap van C. L. betreffen. De voormelde beoordeelingen en studies zijn alle verschenen in 1928. Daarna, omstreeks November 1929, een vrij uitvoerige repliek van Dr. de Jong: Smaadschrift, Romantiek of Wetenschappelijk Bewijs? Behalve Dr. Burger, met een korte bespreking in „Het Boek", hebben de overige tegenstanders tot dusverre niet van dupliek gediend. Wij komen op dit verweer terug in het laatste gedeelte van deze verhandeling.

Al zijn dan de beoordeelaars van het groote boek van Dr. de Jong het er over eens, dat deze er niet in geslaagd is zijn Verwijs-*alleen-theorie te bewijzen of zelfs aannemelijk te maken*, toch zijn door sommigen opmerkingen gemaakt, die aan een objectieve beoordeeling van de wetenschappelijke cultuur in Friesland in den weg staan. Het is daarom wenschelijk, dat de volledige onschuld van Verwijs wordt aangetoond en dat alles wat aan sommigen nog raadselachtig en verdacht voorkomt in diens houding wordt verklaard en opgehelderd. Het is hier als met een brand, waarbij het directe gevaar is bezworen: de brandweer is het vuur meester, maar op enkele plaatsen smeult het nog. Wordt ook dat smeulende vuur niet gedoofd door „naspuiten", dan blijft alsnog het gevaar dreigen, dat de brand telkens opnieuw uitbreekt.

De opmerkingen, die wij op het oog hebben zijn:

1°. van Prof. Brugmans, in diens in druk verschenen verhandeling voor de Koninklijke Akademie, waar hij blz. 14 zegt:

Veronderstellen wij, dat Verwijs het boek niet heeft geschreven, dan is zijn houding bij de ontdekking en wat daar verder op is gevolgd, in hooge mate zonderling. Wat zou men van een geleerde van zijn kennis en ervaring mogen verwachten? Misschien niet, dat hij onmiddellijk het bedrog bespeurt, maar toch wel, dat de falsificatie spoedig door hem is onderkend. En dan zou de man, die toch ook officieele plichten in dezen had, onmiddellijk zijn waarschuwende stem hebben moeten doen hooren. Niets van dat alles. Verwijs vat de zaak zeer ernstig op, zoodra hem iets van het handschrift in handen komt; hij adviseert tot onderzoek en gaat zelfs daartoe naar den Helder; hij brengt 17 December 1867 rapport uit aan Gedeputeerde Staten van Friesland. Dat rapport is een model van officieele waarheid, die eigenlijk niets zegt: het handschrift is zeer belangrijk, maar men moet alles nog nader onderzoeken: er is eenige reden tot twijfel. Als het Verwijs' bedoeling is geweest de zaak warm en zichzelf buiten schot te houden, dan kon hij niet anders hebben gehandeld. [hier wordt verwezen naar: „de breede uiteenzetting van De Jong, 366 vlg."]

Eerst, toen het boek goed en wel was uitgegeven, toen de kritiek van alle kanten los kwam, en dus de vervalscher — wie dan ook — zijn doel had bereikt, eerst toen kwam ook Verwijs met zijn als altijd goed gedocumenteerde kritiek. [Hier wordt verwezen naar: „Ned. Spectator, 1877, 86 vlg.”]. Het is zonderling, om niet te zeggen verdacht.

2°. van Prof. Fruin, die in zijn aangehaald artikel in „Het Boek”, blz. 8 schrijft:

Eene belangrijke aanwijzing meent Dr. de Jong te moeten vinden in de houding van Verwijs, die, zegt hij, als de echtheid van het O.L.B. ter sprake komt, telkens draait. Nu eens prijst hij het handschrift als hoogst belangrijk, dan weer breekt hij het af, alleen om de belangstelling te prikkelen. Ik kan dit niet toestemmen. Toen Verwijs alleen de hem door den heer Jansen gezonden calques in handen had, twijfelde hij aan de echtheid, d.w.z. hij betwijfelde, dat er een handschrift bestond, waarvan calques genomen waren; hij dacht, dat die z.g. calques gemaakt waren om er hem, Verwijs, te laten inloopen. Toen hij eenige bladen van het handschrift ontving, was die vrees van de baan en kon hij het handschrift in dien zin ontwijfelbaar echt noemen. Ook Beckering Vinckers dacht eerst, dat het O.L.B. uit de 18e eeuw dateerde. Tegenover Over de Linden heeft hij toen het handschrift opgehemeld om het van dezen los te krijgen, terwijl hij overigens vaak een slag om den arm hield. Dat laatste laat zich verklaren door zijn heimelijk verlangen, nu eens de vrees, dat men hem zelf voor het lapje had willen houden, verdwenen was, dat de heeren van het genootschap er zouden invliegen, gelijk Ottema er inderdaad ingevlogen is; Joh. Winkler zal dat gevoeld hebben, en dit verklaart wellicht even goed diens latere houding als de door Dr. de Jong uitgesproken veronderstelling van Verwijs' schuld.

Wat de opmerking van Prof. Fruin betreft hebben wij alleen bezwaar tegen diens vermoeden, dat Verwijs een heimelijk verlangen koesterde, dat de heeren van het Friesch Genootschap er zouden invliegen. Wij hopen aan te toonen, dat zulks geenszins het geval was en tevens, dat de opmerkingen van Prof. Brugmans in strijd zijn met de vaststaande feiten.

Het is nog een leemte in de O. L. B.-literatuur, hoe uitgebreid die moge zijn, dat tot dusverre geen schrijver de houding van Verwijs systematisch heeft behandeld aan de hand van de voorhanden gegevens, althans, zonder daarbij uit te gaan van eene vooropgezette meening. Wij mogen aan Dr. de Jong de eer niet onthouden, dat hij de gegevens naar tijdsorde heeft besproken, al heeft hij hier en daar, zooals zal blijken, wel iets laten zwemmen, dat van groot belang was. In zooverre kan men het onderzoek van de Jong betreffende de houding van Verwijs systematisch en wetenschappelijk noemen. Maar de interpretatie, de methode van uitlegging, die de Jong toepaste, spot met alle

begrip van objectief onderzoek. Het is soms alsof Asmodée de pen voert om het „Satanswerk" te beschrijven, dat het „Geheim (blz. 370) door Verwijs laat verrichten. Allerlei drijfveeren en bedoelingen worden telkens bij Verwijs ondersteld, waarvan uit de behandelde dokumenten of van elders niets blijkt. Het zijn onderstellingen, alleen gegrond op de als een bewezen feit vooropgestelde meening, dat Verwijs het O. L. B. heeft geschreven. Ook thans nog schrijft de Jong (Verweer 44): „Verwijs heeft het O. L. B. geschreven. Van dit standpunt uit is zijn houding, zijn gedrag, zijn karakter te beoordeelen".

Bij het nagaan van de houding van Verwijs mag natuurlijk alleen uitgegaan worden van behoorlijk gestaafde feiten. De onderzoeker dient zich uitsluitend te laten leiden door den wensch om de houding te begrijpen en achter de waarheid te komen. Aldus beoordeeld te worden is zelfs het recht van iemand, die verdacht wordt van een strafbaar feit.

Nu het punt van uitgang van Dr. de Jong niet deugt, reeds omdat niemand — behalve Dr. de Jong — bewezen acht, dat Verwijs het O. L. B. heeft geschreven, is het onderzoek van de Jong betreffende de houding van Verwijs zoo misleidend, dat het wel opnieuw gedaan moet worden. De Jong geeft de feiten waaronder brieven, die nog niet gepubliceerd waren, voor zoover hij die mededeelt, correct weer. Maar in „Het geheim" dischte hij die gegevens broksgewijs op, met zooveel pikante opmerkingen en zoo gegroepeerd, dat de oorspronkelijke beteekenis en het juiste verband verloren gingen. Eerst in het verweerschrift komt, als mosterd na den maaltijd, de onversneden correspondentie van C. L. met Verwijs. Deze bijlage is te waardeeren, maar geeft lang niet genoeg. Sommige niet onbelangrijke gedeelten, zijn slechts in résumé gegeven. De zeer belangrijke brief van Verwijs aan Jansen, die er aan voorafgaat, dient geheel gelezen te kunnen worden, evenals de correspondentie met Johan Winkler, die verband houdt met de laatste brieven van Verwijs aan C. L., door de Jong medegedeeld.

Er bestaat ongetwijfeld behoefte aan een gemakkelijk te raadplegen uitgave van de voornaamste schriftelijke dokumenten, die op de eerste lotgevallen van het O. L. B. en de houding van Verwijs betrekking hebben. Hoe weinigen hebben de O. L. B. -literatuur bij de hand en den tijd om daaruit de gegevens bijeen te zoeken en naar tijdsorde te sorteeren. Toch komen eerst in dit verband de dingen tot hun recht. Dit geldt wel in het bizon-

der van een fragment van een brief, die tot dusverre geen rol heeft gespeeld en zal blijken een der meest belangrijke stukken te zijn.

Er gaat ten slotte ook niets boven het lezen van de oorspronkelijke brieven en daartoe wenschen wij ieder, die zich voor dit onderwerp interesseert in staat te stellen. Wij hebben dan ook niet geschroomd in de bijlagen deze correspondentie, die reeds geheel of in fragmenten hier en daar te vinden was, nu, wat de brieven van Verwijs betreft, vrijwel volledig en onverkort te doen afdrukken, daartoe in staat gesteld door den heer C. over de Linden, hoofd-inspecteur van Politie te Amsterdam, den tegenwoordigen bezitter van het O. L. B. die de welwillendheid had de brieven van Verwijs en één van zijn overgrootvader voor ons af te schrijven, zonder eenige wijziging.

Beter zal nu ook kunnen worden begrepen hoe het mogelijk was dat zelfs een man als Verwijs er aanvankelijk danig en danig met het O. L. B. is ingevlogen. Dit feit is bij de beoordeeling der verdere houding van Verwijs al te veel uit het oog verloren en dan ook door velen niet begrepen.

Menigeen die het boek van Dr. de Jong besproken heeft, gaf blijk, dat hij zich een onjuiste voorstelling maakte van den kring van het Friesch Genootschap. Daarover is ook nog maar weinig geschreven en terecht heeft Dr. de Jong beseft (bl. 95), dat het voor hem niet bijzonder gemakkelijk was om Eelco Verwijs te plaatsen in het kader „van Friese wetenschap en letteren".

Daar het op den weg van het Friesch Genootschap ligt om zijn eigen geschiedenis bekend te maken is in het derde hoofdstuk van deze verhandeling nog het een en ander naar voren gebracht, dat tot nu toe geheel onbekend was.

II. De houding van Verwijs

Be thou as chaste as ice, as pure as snow,
thou shalt not escape calumny.

Hamlet.

In de maand Juni 1867 ontving Verwijs, destijds archivaris en bibliothecaris van de provincie Friesland, wonende te Leeuwarden, van het schoolhoofd Jansen te Harlingen overtrekken, facsimilé's, van enkele bladen van het O. L. B. Cornelis over de Linden, eerste meesterknecht, d. i. bedrijfsleider, bij de Marine werf te Den Helder, eigenaar van het origineel, wenschte dat vertaald te hebben. C. L. had de overtrekken zelf gemaakt en

door bemiddeling van zijn vriend Siderius te Harlingen aan Jansen doen toekomen. Deze facsimilé's, later gevolgd door een tweede bezending, bevatten tezamen den inhoud van de eerste 21 bladen en van den sleutel van het eigenaardige letterschrift, waarmede het boek is geschreven. Een sleutel, die in het boek zelf voorkomt. Over dezen gang van zaken bestaat geen verschil van meening. Wat Jansen aan Verwijs schreef, ter begeleiding van deze eerste zending, is niet bekend. Later blijkt, dat hij den naam van den eigenaar niet heeft mogen noemen; waarschijnlijk bepaalde hij zich tot de mededeeling, dat het iemand uit den Helder, althans uit West-friesland was. Verwijs antwoordde Jansen den 28 Juni 1867 in een brief, die aan C. L. ter inzage is gegeven en later door Siderius is gepubliceerd (Bijl. 1).

Kennelijk was Verwijs in hooge mate verrast door den inhoud der facsimilé's, waarmede hij zoo geheel onvoorbereid kennismaakte. Terecht schrijft hij: „hoe uitgebreid de verzameling oud-friesche wetten ook zijn moge, een stuk van dien aard is ons uit het Friesch nog niet bekend". Hij gelooft er in te zien een vondst zoo belangrijk als er voor het Oud-Friesch in geen jaren is gedaan.

Wie begrijpt niet de emotie van den man, die plotseling iets ontwaart, dat op het eerste gezicht deed denken aan een wetenschappelijke schat van hooge waarde. Elke geleerde, die op zijn gebied een ontdekking doet of meent te doen, zal er geheel van vervuld zijn — ook geleerden hebben hunne hartstochten — maar niet ieder zal dat zoo spontaan en tevens zoo onvoorzichtig laten blijken als V. deed in dezen brief aan Jansen. Verwijs was nu eenmaal levendiger en spontaner dan zijn meeste collega's. Hij uitte zich vaak feller, minder beheerscht dan zulks in wetenschappelijke kringen gebruikelijk is. De circulaire, die hij in 1864 richtte aan zijne medeleden van de taalkundige afdeeling van het Friesch Genootschap levert daarvan een voorbeeld. (Geheim, bl. 107).

Verwijs, zelf schoolopziener, kreeg de overtrekken van een betrouwbaar te achten schoolhoofd en van een rustige beoordeeling van de eerste 21 bladen, laat staan van het geheele O. L. B., was ten tijde van het schrijven van den brief nog geen sprake geweest. Van morgen, staat er, heb ik een geheele speech gekopieerd, die mij nog niet in allen deele duidelijk is. De rest had hij even door geneusd. De brief brengt ons de allereerste indrukken, geestelijk ongecorrigeerd en een slecht ver-

taalde zin. Reeds dat begin van het O. L. B. was juist iets om iemand als Verwijs, zoo gevoelig voor al wat literair curieus was, te boeien. De vrees „voor de papen, die ongemerkt tornen aan alles wat onze vrijheid betreft, in zoete woorden verschrikken, alles om der vette prebenden wille[1]), heeft hij ongetwijfeld prachtig gevonden. Wij hooren hem grinneken. Maar daar volgt niet uit, dat hij de onechtheid besefte. Er werd in de middeleeuwen wel meer opgedischt wat ons thans vermakelijk voorkomt en Verwijs zou zoo iets er dadelijk uit halen.

In de volgende brieven komt de nadere correctie. Zij geven een duidelijker beeld van de wetenschappelijke opvatting, die V. in deze eerste phase had van het O. L. B., waarover hij nog steeds moest oordeelen op grond van fragmenten. C. L., in kennis gesteld met den brief aan Jansen, zond niet het verlangde volledige handschrift, maar weer, via Siderius en Jansen, een tweede stel facsimile's. Toen daarop de correspondentie tusschen Verwijs en Jansen spaak liep, zooals straks zal blijken, liet C. L. zijn incognito varen en trad hij zelf met Verwijs in correspondentie (Bijl. 2). Deze eerste brief, van 7 Oct, 1867 bevestigt, dat het initiatief om het O. L. B. bij anderen bekend te maken van C. L. is uitgegaan. Verder blijkt uit dit schrijven en uit de volgende correspondentie, dat C. L. en Verwijs te voren op geenerlei wijze met elkaar in contact hadden gestaan. Dr. de Jong denkt daar ook zoo over en men leze de brieven zelf maar eens. De lotgevallen van het O. L. B. beginnen dus met een poging van C. L. om Verwijs om den tuin te leiden ten opzichte van de herkomst van het O. L. B. Vast staat inmmers, dat het nà 1853, toen in Zwitserland de paalwoningen ontdekt werden, moet voltooid zijn. Het verhaal van C. L., dat hij het in 1848 van een tante kreeg, was een bewuste leugen.

Bij alle bedrog gaat het eerste initiatief uit van den bedrieger en reeds daarom is het erg onwaarschijnlijk, dat Verwijs de bedrieger geweest zou zijn en C. L. de bedrogene, gelijk de Jong het heeft voorgesteld.

---

[1]) Ottema vertaalt deze passage aldus: „laat de oogen van een monnik (papekappe) toch nooit over deze schriften weiden. Zij spreken zoete woorden, maar zij tornen ongemerkt, aan alles wat ons Fries (niet vrijheid) betreft. Om rijke prebenden te winnen, heulen zij met vreemde koningen". Siderius heeft den brief aan Jansen niet volmaakt correct overgeschreven, maar men krijgt toch den indruk, dat Verwijs moeite had met het lezen van het O. L. B. In den eersten brief aan C. L. (Bijl. 3) spreekt hij van passages, die hij niet verstond en nog niet verstaat.

Verwijs antwoordde den 13 October 1867, in een uitvoerig schrijven (Bijl. 3). Verwijs vertelt waarom de correspondentie met Jansen op niets was uitgeloopen. Bij het eerst toegezondene had hem meermalen getroffen, dat onder de oude taalvormen zooveel uitdrukkingen verscholen waren, die een veel jongeren oorsprong aanduidden en dat had hem nog meer getroffen bij het tweede gedeelte. Zoo rees het vermoeden van een letterkundig bedrog, een namaaksel van lateren tijd, dat wel met zeer veel talent was vervaardigd, maar toch niet met genoegzaam talent, om niet hier en daar zijne valschheid te verraden. Dit schrijft Verwijs dan toch maar. Welke bedrieger zal zoo de zwakke punten van zijn eigen maaksel aanwijzen? Reeds bij het eerstgezondene waren de jongere uitdrukkingen hem opgevallen. De eerste brief aan Jansen rept daar niet van; doch die bevatte, zooals wij zagen, slechts de allereerste indrukken. Na dien brief zal V. zijn onderzoek hebben voortgezet. Ik dacht — schrijft V. verder — dat men den toeleg had om er mij eens te doen inloopen. Doch telkens dacht ik toch, hoe gaarne wou ik dien knappen kerel eens zien, die met zooveel talent zoo iets kon doen. Telkens nam ik het toegezonden weer ter hand, doch daar ik taal noch teeken van den heer Jansen hoorde, dacht ik dat mijn v e r m o e d e n juist was geweest, en liet ik de zaak verder rusten. Wij hooren Verwijs hier duidelijk verklaren, dat hij destijds wel dacht aan bedrog, doch daarvan niet zeker was. Telkens verkeerde hij weer in twijfel. Men ziet hoe gevaarlijk het is om voorop te stellen, dat een man als Verwijs het bedrog al spoedig moet hebben doorzien en wel zoo, dat dit voor hem een uitgemaakte zaak was. Wie wel eens te doen gehad heeft met vervalschingen, of zich bekende gevallen herinnert, beseft, dat er op dit gebied dikwijls nog een lange weg ligt tusschen vermoedens en zekerheid. Ook is bekend, om maar eens te wijzen op het geval met de Flora-buste, die door Prof. Bode voor echt verklaard werd, dat zelfs vermaarde deskundigen er wel eens inloopen. Wij zouden nog een paar frappante gevallen kunnen noemen, die zich in ons eigen land en waarlijk niet in de provincie, in deze eeuw hebben voorgedaan, maar die pijnlijke gebeurtenissen laten wij liever rusten.

Er volgt nu in den brief aan C. L. iets dat op het eerste gezicht vreemd aandoet en tot veel misverstand aanleiding heeft gegeven. Ook ik ben wel even geschrokken toen ik dat voor het eerst las: „en daar ontvang ik uwe mij zoo hoogst welkome be-

zending (o. a. enkele blaadjes van het origineele m. s.) waardoor mij de echtheid onwederleggelijk wordt bewezen".

Hoe is dat nu te rijmen met de talrijke uitdrukkingen van veel jongeren oorsprong, waarvan deze zelfde brief spreekt? Moeilijk vooral nu volgt: „maar stel mij de zaak zoo voor. Een uwer voorouders uit de 13e eeuw heeft een oud familie-heiligdom omschreven en laat dat als een kostbaar reliquie aan zijn zoon na". Verklaart Verwijs hier dan niet, dat hij het O. L. B. aanziet voor een onwederleggelijk echt handschrift uit de 13e eeuw?

Hadden wij alleen dezen brief, dan zou ik geneigd zijn deze vraag bevestigend te beantwoorden. Toch zou dit niet juist zijn. Een regel van een der volgende brieven, n.l. van 19 October 1867 (Bijl. 7) doet zien, dat Verwijs het handschrift volstrekt niet aanzag voor een uit de 13e eeuw en het is wel opmerkelijk, dat Dr. de Jong juist dien regel in zijn „Geheim" heeft laten zwemmen. Er staat: „'t Is zeker een meermalen overgeschreven hschr. van een uwer voorouders". Eerst in de bijlagen tot het verweerschrift (n°. 6) van de Jong, komt die regel, zonder commentaar, voor den dag. Die regel was nog nergens gepubliceerd. Wij begrijpen nu ook, waarom C. L. in den Spectator van 4 Nov. 1871 — de „stumper" kon een heel behoorlijk artikel schrijven — schreef, dat het verschil tusschen de opvatting van Dr. Ottema en Verwijs hier in bestond, dat de eerste het O. L. B. aanzag voor een boek geschreven door Hiddo Oera Linda (in de 13e eeuw), de laatste voor een dat meermalen is overgeschreven. In den brief aan Winkler van 13 December 1869 (Bijl. 20) drukt Verwijs zijn meening nader uit in de vraag: „kan ook onder de Westfriesche familie sedert langen tijd het een en ander berust hebben, dat een ouden oorsprong had! Kan dit misschien ook telkens overgeschreven en weer overgeschreven zijn, en zoo allengs zijn oorspronkelijke zuiverheid verloren hebben". Dit zou dan verklaren het voorkomen van jongere taalvormen onder de oude. Bepaald onwetenschappelijk is dit aanvankelijke standpunt van V. zeker niet, daar een dergelijke combinatie van oudere en jongere vormen wel voorkomt in latere teksten van oude wetten enz.

Door voormelden regel in den brief van 19 October 1867 wordt dus tot zekere hoogte de juistheid bevestigd van de boven aangehaalde opvatting van Fruin, dat de „onwederleggelijke echtheid", waarvan Verwijs spreekt, beteekent, dat deze de hem

door C. L. toegezonden bladen hield voor afkomstig van een echt handschrift en dat hij zijn vrees, dat aan de z. g. facsimilé's geen origineel m. s. ten grond had gelegen, daarom liet varen. Hoe oud Verwijs het m. s. van het O. L. B. destijds schatte, is uit den brief niet op te maken. Mannen als B. Vinckers en Prof. Gallée, aan wier oprechtheid zelf niet getwijfeld is, dachten aanvankelijk ook, dat het O. L. B. een betrekkelijk oud en in zooverre echt handschrift was. B. V. vermoedde in 1875, dat het ongeveer 200 jaar te voren geschreven was door Simon Abbes Gabbema. Maar zij beschouwden het overigens wel degelijk als een product van bedrog; terwijl Verwijs aan C. L. te kennen gaf, dat het O. L. B. vermoedelijk een afschrift was van een veel ouderen tekst. Verwijs heeft dus meer willen zeggen dan Prof. Fruin veronderstelt, doch minder dan Dr. de Jong aanneemt. Eerst later, in een brief aan Winkler van 28 April 1870, (Bijl. 23), doch nog vóórdat iemand er in was gevlogen, schrijft Verwijs, dat hij aanvankelijk het O. L. B. gehouden heeft voor een werk uit de 18e eeuw, toen men ook wel een Klaas Kolijn fabriceerde". Zijn geheugen zal hem toen, na drie jaren, eenige parten gespeeld hebben; want zoo ver was hij nog niet toen hij den eersten brief aan C. L. schreef. Zijn enthousiasme was daarvoor te groot.

Verwijs is er dus aanvankelijk ingeloopen blijkens zijne voorbarige uiting omtrent de echtheid van het O. L. B.. Zijn oordeel is nog steeds van voorloopigen aard. Hij zegt in den hier besproken brief, „wegens de onvolledige kennis kan ik nog moeilijk zeggen wat het O. L. B. eigenlijk is". Ook mag er wel eens op worden gewezen, dat wat Verwijs in het O. L. B. interesseert, geheel ligt in de lijn van hetgeen men van hem, die bij voorkeur taalkundige en literator — geen historicus — was, zou mogen verwachten. Hij spreekt slechts over het belang van het boek voor de kennis van de Friesche taal der middeneeuwen. Hij acht het nog belangrijker voor de letterkunde, die er een werkelijke aanwinst door zou krijgen. Hij denkt aan allerlei overleveringen van her en der bijeen vergaderd, waaronder vele van zeer ouden datum, van heidenschen oorsprong. De interessante brief (n°. 10) spreekt van „een fabelachtige geschiedenis". Een groot verschil met den kijk dien Ottema op het boek had, nadat hij het geheel had kunnen lezen. De eerste indruk is vooral bij een man als Verwijs, die geen kenner

was van de hedendaagsche Friesche spreektaal en die het geheel niet kon overzien, wel verklaarbaar. Hij was op de vergaderingen van „Jong Friesland" [1]) bekend geworden met de oud-Friesche wetten, die voor een deel uit sagen bestaan over de lotgevallen en daden der Friezen. Hij zal ook gedacht hebben aan de soms wonderlijke oude Friesche kronieken. De ter zijner beschikking staande fragmenten van het O. L. B. behoorden, oppervlakkig gezien, tot een soortgelijk genre. De verandering van inzicht, waarvan deze brief aan C. L. getuigt: het laten varen van het tegen Jansen uitgesproken vermoeden van bedrog, wordt in dit licht bezien begrijpelijk en o. i. door Verwijs volmaakt aannemelijk gemotiveerd.

Voor vrees, dat Jansen, of wie dan ook, iets gefabriceerd hadden, was geen grond meer nu hij denken moest, dat het O. L. B. reeds lang in het bezit van C. L. was geweest. De eigenaar, aan wiens bestaan hij getwijfeld zal hebben, nu Jansen geen naam wilde noemen, was voor den dag gekomen als een oogenschijnlijk zeer betrouwbare persoonlijkheid. De bladen van het andere handschrift van C. L., als monster bijgevoegd, waren zoo echt als goud en bleken later stukken te zijn van een kroniek van Worp van Thabor. Ik ben van meening, dat wij het recht missen om deze verandering van inzicht, van houding, verdacht of zonderling te noemen. Alles wat Verwijs aanvoert is logisch en feitelijk juist.

Verwijs brandde nu weer van begeerte om het geheele O. L. B. te leeren kennen en in handen te krijgen. De gereserveerde houding van C. L. maakt hem steeds happiger en hij begint C. L. en diens handschrift op te hemelen — zooals Fruin terecht opmerkte — om het los te krijgen. De hierachter afgedrukte, desbetreffende correspondentie met C. L. (Bijl. 5—11) spreekt voor zich zelf en behoeft geen commentaar. Alles wat er in staat is volmaakt echt en natuurlijk. Zulke brieven bedenkt men niet, als de begeerte ze niet spontaan dicteert.

Wat de inhoud der brieven zegt, wordt nog eens en ditmaal onmiskenbaar duidelijk aangetoond, door een anderen stap, dien Verwijs gedaan heeft om zich van het bezit van het O. L. B. te verzekeren. Den 16 October 1867 schrijft hij aan C. L.: „Is het bewuste handschrift een heiligdom in uwe familie, zoo ja, vergun dan de openbaarmaking, zoo neen, mag ik dan in mijne kwaliteit als Archivaris er met den Commissaris des konings

[1]) Boeles. *De auteur van het O. L. B.*, 1928, bl. 29.

en Gedeputeerden over spreken en hun een voorstel doen met U te onderhandelen over de overname?"

Verwijs heeft zich inderdaad officieel met het Provinciaal bestuur in verbinding gesteld, blijkbaar mondeling, want het provinciaal archief bevat daaromtrent geene gegevens. Dat deze stap gedaan is kan met zekerheid worden afgeleid uit het feit, dat hij van zijn bezoek aan C. L. officieel rapport heeft uitgebracht aan Ged Staten. Of hij zich nu bepaald heeft laten machtigen om het O. L. B. aan te koopen of alleen om voorloopig met C. L. over den aankoop te onderhandelen, in elk geval heeft hij de aandacht van het Provinciaal Bestuur op het O. L. B. gevestigd, als op iets dat voor de provincie een ding van belang was.

Dit officieele optreden van Verwijs zegt, dat hij destijds nog groote verwachtingen koesterde van de wetenschappelijke beteekenis van het boek. Had hij toen reeds doorzien dat het O. L. B. onecht was, dan zou hij zich daarmede stellig niet officieel hebben ingelaten. Nadat hij aldus te kennen had gegeven, dat hij het O. L. B. van belang achtte voor de provinciale verzamelingen, bleef hij niet meer buiten schot. Voortaan zou hij niet meer kunnen beweren, dat hij het bedrog terstond of reeds spoedig had doorzien. Een archivaris zal toch niet voorstellen een handschrift te koopen, waarvan hij weet dat het valsch is.

Als de onechtheid later blijkt, zal een ieder denken dat hij er in is gevlogen. Deze stap bij de provincie is het bewijs, dat Verwijs er tot dusverre danig was ingeloopen, zooals hijzelf later, in 1877, heeft erkend. Hij heeft toen waarlijk niet voor dupe gespeeld, zooals de Jong (384) zegt om zich er uit te redden. Wie zal trachten anderen er in te laten loopen ten koste van zijn eigen reputatie, zijn wetenschappelijk prestige, een punt waarop geleerden wellicht het meest gevoelig zijn? De rol van gedupeerde trekt geleerden niet aan. Eerder zullen zij trachten om, indien zij er eens ingevlogen zijn, hun houding zooveel mogelijk goed te praten. Dat heeft Verwijs ook gedaan toen hij in 1877, in den Spectator, zoo geestig vertelde hoe en waarom hij er was ingeloopen.

De laatste poging van Verwijs om het O. L. B. in handen te krijgen was zijn brief aan C. L. van 24 October 1867, gevolgd door zijn officieel bezoek aan den Helder. Omtrent dit bezoek hebben zoowel Verwijs als C. L. later iets medegedeeld (Geheim 382 v.v.). Het gelukte niet het geheele handschrift los te krij-

gen, slechts een enkel katerntje. V. ging boos heen zegt C. L., wiens indruk was, dat Verwijs het O. L. B. voor een appel en een ei uit zijn handen trachtte te krijgen. Verwijs zelf schrijft in zijn zoo even aangehaalde spectatorartikel: „Hoe ook twijfelend aan de echtheid, en later ten volle van de onechtheid overtuigd, nooit is het in mijn hersens opgekomen, dat de origineel, want dat was hij, die tegenover mij zat, ooit de maker kon zijn van zulk een werk, waarvoor toch uitgebreide kennis noodig is".

Is er niet alle reden om aan te nemen, dat C. L. zijn rol goed heeft gespeeld en dat Verwijs daarvan de dupe is geworden? Van C. L., die wist, dat het handschriftpapier modern was, er vellen van heeft nagelaten; die ook wist hoe het handschrift papier bruin gekleurd was. Verwijs schrijft hoe hij op de terugreis om de onzinnige verhalen van het O. L. B. heeft gelachen — wat wel juist zal zijn — en wekt daarmee den indruk, dat hij toen dan toch het bedrog wel heeft begrepen. Rechtuit heeft hij dat niet durven zeggen en daarom geloof ik, dat deze voorstelling der feiten eenigszins geflatteerd is.

Van den Helder reist Verwijs naar Leiden, waar hij o. a. in contact was met Prof. de Vries, die hem toen, of reeds iets eerder, aanzocht om medewerker te worden van het Nederlandsche Woordenboek, wat mede zou brengen verandering van betrekking en verhuizing naar Leiden. Den 28 November 1867 is hij te Leeuwarden en bracht hij dien dag, op een winteravondvergadering van het Friesch Genootschap, voor de eerste maal verslag uit omtrent het O. L. B. De inhoud van dit verslag is niet bekend. Drie weken later volgt het bekende schriftelijke rapport aan Gedeputeerde Staten van Friesland, reeds door mij in zijn geheel gepubliceerd achter mijne verhandeling, over „De auteur van het O. L. B." in de Vrije Fries van 1928.

Van enthousiasme valt in dit rapport niets meer te bespeuren. Het oordeel over het O. L. B. luidt uiterst gereserveerd. De omstandigheid, dat dit rapport een officieel karakter draagt is niet geheel voldoende om het verschil van toon te verklaren, dat er bestaat tusschen dit stuk en de voorafgaande brieven aan C. L.

Natuurlijk is deze verandering van houding aan velen opgevallen. Sommigen noemen dat verdacht. De Jong vraagt: „hadden zich nieuwe feiten voorgedaan?" en antwoordt: „Uit niets blijkt dat". Uit het boek van de Jong blijkt het zeker niet, want hij heeft nu juist van het rapport een zin onvermeld

gelaten (Geheim 389), die alles verklaart. Er staat: „Te Leiden zijnde heb ik mij een ganschen morgen met Prof. de Vries met het Hs. (van het O. L. B.) bezig gehouden, en ook later met den Heer te Winkel". De Vries en Te Winkel, mede de beste experts op het gebied der taalkunde, al waren het, evenmin als Verwijs, specialisten in het Friesch, hadden met hun kritiek, die nog in na te melden zin van het rapport doorklinkt, Verwijs ongetwijfeld tot groote voorzichtigheid gemaand en zijn eigen dubia, die hij reeds tegen Jansen had geuit, versterkt naar voren doen komen. De conferentie met voormelde geleerden zegt nog veel meer. Zij maakt de opvatting van de Jong totaal onaannemelijk. Indien Verwijs de auteur van het O. L. B. was geweest, zou het voor hem wel het toppunt van dwaasheid geweest zijn om het onechte handschrift aan zulke bona-fide experts voor te leggen met de vraag, ook eens te willen nagaan of het wel echt was. Zoo iets doen falsarissen nu eenmaal niet. Zij wekken nimmer de gedachte op, dat het stuk wel eens valsch zou kunnen zijn.

Nu volgt de kritiek: „Ontegenzeggelijk komen er een menigte zeer oude friesche woorden in voor, maar aan den anderen kant is de zegswijze zoo modern, mist zij zoo geheel en al de eigenaardige oude kleur, dat telkens weer twijfel oprijst. Een nauwkeurig chemisch onderzoek naar het papier of het van katoen of linnen is, naar de gele kleur, of die er later is aangegeven enz., naar de inkt zal tevens moeten plaats grijpen, aleer men tot vaste conclusie zal kunnen komen".

Vergelijkt men den inhoud van het rapport met de boven weergegeven opmerking van Prof. Brugmans, dan blijkt hoezeer deze respectabele geleerde zich door de „breede uiteenzetting" van zijn voormaligen leerling de Jong heeft laten meesleepen. Hij gaat hier zelfs verder dan de Jong en leest in het rapport dingen, die er niet in staan. Hij resumeert: „het handschrift is zeer belangrijk, maar men moet alles nog nader onderzoeken: er is eenige reden tot twijfel. Als Verwijs' bedoeling is geweest de zaak warm te houden en zich zelf buiten schot te houden, dan kon hij niet anders hebben gehandeld". Aldus Brugmans. Inderdaad komt de uitdrukking „zeer belangrijk" in het rapport voor, maar niet sub 1°., waar het gaat over het het O. L. B., maar sub 2°., waar Verwijs het andere handschrift behandelt, dat later bleek een kroniek van Worp van Thabor te zijn. Van eenige ophemeling van het O. L. B. is in het rapport geen sprake, noch minder van een opzet om zelf buiten schot

blijven en anderen er in halen. Verwijs zegt uitdrukkelijk dat hij zich voorstelt, zich vooreerst bezig te houden met het afschrijven en vertalen van het O. L. B. Eerst den 11 November 1869, nadat hij twee jaren lang met het handschrift had omgetobd, wordt een ander en wel Johan Winkler in de zaak betrokken. „Er is eenige twijfel''. Dat is toch geen juiste karakteristiek van den zeer ernstigen twijfel, die Verwijs, als het ware mede uit naam van de Vries en Te Winkel, op taalkundige gronden uitspreekt.

Voor een goed begrip van de nu volgende correspondentie van Verwijs met C. L. en de houding van Verwijs ten opzichte het Friesch Genootschap is van groot belang, dat in het rapport gezegd wordt:

> Ik trachtte beide Hss in hun geheel van den eigenaar mede te krijgen, doch daartoe liet hij zich niet vinden. Hij eischte bepaaldelijk dat het oude Hs. (O. L. B.) eerst in zijn geheel voor hem werd vertaald. Was dit geschied, kende hij er den inhoud van, dan zoude hij er volstrekt niet tegen zijn, dat het Hs. werd uitgegeven, mits het maar niets bevatte dat zijne *familie* kon *compromitteeren!* Ik verzekerde hem tot nu toe niets van dien aard ontdekt te hebben, maar begreep dat ik met een onverzettelijk karakter te doen had, met een man, die niet zoude afwijken van het eens opgevatte voornemen. Ik beloofde hem dus het geheel voor hem te zullen vertalen, iets dat wel eenigen tijd zal vorderen, maar anders niet vele bezwaren in heeft, te oordeelen althans naar hetgeen reeds door mij er van is gezien. Dan eerst zal hij ook het andere Hs. afstaan, dat door een ervaren kopiist met gemak kan worden afgeschreven. Het Friesch Genootschap zoude zich daarmede zeker gaarne belasten.

Dit alles klopt precies met de voorafgaande correspondentie en bespreking met C. L. Wat zegt de Jong nu van die belofte van Verwijs aan C. L. om het O. L. B. voor hem te vertalen. Hij vraagt „wilde hij dan in ernst gaan copieëren? Wel neen immers! Zijn „copie'' lag gereed. Het was het originele handschrift van het O. L. B. Maar daar kon hij nu nog niet mee voor den dag komen''. Waarop steunt die logica van Dr. de Jong? Alleen op diens vooropgezette meening, dat Verwijs het O. L. B. heeft geschreven. De Jong nam bij voorbaat als bewezen aan, wat juist bewezen moet worden, mede op grond van aanwijzingen ontleend aan de houding van Verwijs.

Toch was de animo bij Verwijs om het O. L. B. te vertalen niet heel groot meer, maar om een geheel andere oorzaak dan de Jong daarvoor aangeeft. Zijn twijfel aan de echtheid was onder invloed van de Vries en te Winkel en wellicht ook door de nadere

bestudeering van het te Den Helder ontvangen katerntje versterkt. Het enthousiasme was verdwenen. Hij had zich te diep in de zaak gewerkt om die nu maar in eens te kunnen laten liggen en er zich geheel aan te onttrekken. Belangstelling zal hij nog zeker gehad hebben in den O. L. B.-puzzle, overal ook in het zeer lastige auteurs-vraagstuk. Daar kwam bij de verandering van betrekking. De verhuizing naar Leiden (Zie nos. 14 en 15). Men onderschatte ook niet het werk dat het maken van een goede vertaling zou vereischen. De zaak bleef sleepen. Daar is waarlijk niets in dat verdacht is. Onverklaarbaar zou het gebrek aan actie bij Verwijs alleen geweest zijn, indien het O. L. B. het moeizame product ware geweest van zijn eigen pen en wraaklust. Dan zou hij zeker niet gerust hebben voordat het boek zijn bestemming had bereikt. De lange tusschenpoozen, die de nu volgende brieven van Verwijs aan C. L. scheiden zijn wel de beste bewijzen voor de juistheid van mijn opvatting.

Verwijs wist nog steeds niet hoe de vork in den steel zat en zal geen kans gezien hebben zich kortweg te ontslaan van de aan C. L. beloofde vertaling en dat zal hem ook moeilijk gevallen zijn, nu die belofte in het rapport ook aan Gedeputeerden was gedaan en wellicht ook in zijn voorafgaande verslag aan het Friesch Genootschap. Hij had tegenover C. L. het handschrift zoo opgehemeld, dat hij zonder afdoende argumenten zich niet aan de vertaling kon onttrekken. Wat doet men in een dergelijk geval? Men stelt telkens en telkens weer uit. Wij krijgen nu de periode der uitvluchten.

De eenige bij wien, in dezen tijd, de belangstelling in , de liefde voor het O. L. B. nimmer verflauwde, was C. L. Telkens bleef hij Verwijs manen om de vertaling. Zonder aanmaning geen brief van Verwijs. Soms werd een brief van C. L. in het geheel niet beantwoord. Ook werd vriend Siderius uit Harlingen op Verwijs afgestuurd. Verwijs zag hem komen met schrik. Dat ging zoo door tot 11 November 1869. Twee jaren lang. Om iets te doen liet Verwijs, destijds te Leiden, den 4 Februari 1869, het bestuur van het Friesch Genootschap door de leden machtigen om een kopij, geen vertaling, van het O. L. B. te laten maken onder toezicht van Verwijs door den candidaat F. Goslings [1]). Het Genootschap betaalde *f* 40.— voor die kopij in modern letterschrift. In November 1869 was de kopij Goslings gereed. Verwijs ver-

---

[1]) *41ste Verslag van het Friesch Gen. 1868/9, blz. 175/6.*

zond die den 11 November aan het Fr. Genootschap, d. i., vrij zeker aan zijn vriend den secretaris Mr. I. Telting, van wiens correspondentie helaas niets meer te vinden is. Verwijs doet tevens aan het Bestuur het voorstel om — niet Eekhoff of Ottema — maar het jongste bestuurslid Johan Winkler met de vertaling te belasten.

Verwijs lichtte zijn voorstel toe in een gelijktijdigen brief aan Winkler, die gelukkig bewaard bleef en reeds door mij is gepubliceerd. Die brief (Bijl. 19) is zeer belangrijk, want daaruit blijkt nogmaals, wat reeds door den voorafgaande gang van zaken duidelijk werd, dat Verwijs nooit het heimelijk verlangen gekoesterd kan hebben, dat de heeren van het Friesch Genootschap er in zouden loopen. Zelfs nu nog onttrekt hij zich niet geheel aan de zaak. Het was Verwijs alleen te doen om de vertaling; vooral ook om daarmee van den onverzettelijken C. L. af te komen. Ik twijfel ook niet aan de oprechtheid van zijn mededeeling, dat de zaak hem nog al interesseerde. Om den ijver van Winkler te prikkelen, zou het ongetwijfeld doelmatig geweest zijn om verwachtingen omtrent de beteekenis van het O. L. B. op te wekken. Tot de eer van Verwijs mogen wij zeggen, dat hij dat heeft vermeden en alleen aan W. heeft voorgehouden, dat C. L. het handschrift van Worp van Thabor beloofd had, zoodra de vertaling geleverd was. Nu de zaak zoo herhaaldelijk was aan de orde gesteld, was het toch ook wel wenschelijk dat er een vertaling kwam.

De correspondentie met Winkler, door dezen in het kistje gedeponeerd met zijne memorie, doet wel eenigszins de teleurstelling vergeten, die de zoo poovere memorie heeft gewekt. Zij stelt ons in staat ons in Verwijs' positie in te leven en te begrijpen met welke moeilijkheden hij te kampen had, bezwaren die voor het tegenwoordige geslacht niet meer bestaan en dus gemakkelijk worden vergeten. De oorzaak van de aarzelingen van Verwijs, de reden waarom hij slagen om den arm hield, was een andere dan de wensch om de heeren van het Genootschap er in te laten loopen. Dit bewijst reeds onomstootelijk de soms zeer krasse en stellig goed gedokumenteerde kritiek op de echtheid van het O. L. B.. Geuit in deze brieven — zouden wij aan Brugmans willen voorhouden — nog geruimen tijd voor dat er iemand, behalve hij zelf, was ingevlogen. De brieven spreken voor zich zelf. Voldoende is er op te wijzen, dat de persoon van Cornelis over de Linden voor Verwijs de groote puzzle was. Zoolang hij hem

voor bona fide hield, eerst in den laatsten brief aan Winkler, begint hij daaraan te twijfelen, moest hij haast wel aannemen, dat het O. L.B. een erfstuk, met althans een betrekkelijke ouderdom was. Op de kwestie van het auteurschap kon hij, ook daardoor, maar geen juisten kijk krijgen. Moeilijk om hem dit euvel te duiden, nu dat ook thans nog blijkbaar voor sommigen — gelukkig niet voor allen — zoo moeilijk blijkt te zijn. Verwijs roept uit: „Wie zou of in deze of in de vorige eeuw in staat geweest zijn zoo'n literarisch bedrog te plegen?

Die vraag hebben velen zich gesteld toen Ottema het O. L. B. bekend had gemaakt. Men begint dan veronderstellingen te uiten, hypothesen op te bouwen, zeepbellen te blazen. Dat er dan wel eens aan Verwijs gedacht is zegt niets. Verwijs was met het boek voor den dag gekomen en een zeer kundig man. Verwijs kon niet zoo gemakkelijk een vermoedelijken auteur aan wijzen. Voor Verwijs was Verwijs „hors concours".

Dat Verwijs telkens als hij het O. L. B. ter hand nam gezweept werd door een wind van meeningen lag ook aan den aard van dat boek. Het is in zijn soort een unicum. Het is kennelijk de s p o n t a n e uiting van een zeer eigenaardige persoonlijkheid. Daarom is het uit een literair oogpunt beschouwd een zeer oorspronkelijk werk en maakt het den indruk, dat het iets is wat echt is. Daardoor kon Verwijs natuurlijk geen recht idee krijgen over het ontstaan. De toon is ernstig en alle toespelingen op het doen en laten van bepaalde personen ontbreken. De Jong heeft er ijverig naar gezocht, maar niets kunnen vinden tot steun van zijn bewering, dat het een parodie is.

Er is ook niets in het boek, dat doet denken aan een toeleg van een g e l e e r d e o m h e t p u b l i e k t e b e d r i e g e n. Dat heeft reeds Ottema zeer juist gevoeld [1]). Een deskundige zou in een dergelijk geval een bekend feit tot punt van uitgang hebben gekozen. De Friesche kronijkschrijvers geven als eerste en oudste bron op een kroniek van Occo Scharlensis, een geestelijke van het St. Odulfs klooster te Staveren, die omstreeks de negende eeuw zou hebben geleefd. Die kroniek zou verloren gegaan zijn. Welk een voor de hand liggend gegeven om zoo iets valschelijk te maken en te laten ontdekken! Zoo zou een geleerde gehandeld hebben. Dat er geheel andere motieven konden zijn om een onecht handschrift voor oud te doen doorgaan is bij

---

[1]) Ottema. *De Deventer Courant en het O.L.B.*, 1876, blz. 13 v.v.

Ottema niet opgekomen. Men komt daar zoo niet op. Ook Verwijs niet en dit was mede een reden, die hem met de handen in het haar deden zitten.

Aan C. L. als auteur dacht Verwijs niet. Hoe zou hij ook. Eerst de onthullingen van Berk en Beckering Vinckers hebben in 1877 den waren C. L. eenigszins leeren kennen. Ook C. L. was in zijn soort een unicum. Gesloten, zeer moeilijk te doorzien. Ver liggende buiten het bereik van alledaagsche psychologie en menschenkennis. Het in 1928 door mij afgebeelde portret toont hem als een „persoon", een pientere vent met hoog gewelfden schedel en beslisten mond. Nog in 1877 maakte zelfs Verwijs zich een geheel onjuiste voorstelling van de mentaliteit van C. L., toen hij dacht, dat na zijn bezoek aan Den Helder, de werkplaats van den meesterknecht wel weergalmd zal hebben van diens luiden schaterlach, omdat hij het genot had gehad er hem, Verwijs, zoo danig en danig in te laten loopen. Het O. L. B. is niet gemaakt om geleerden een mal figuur te laten slaan.

De dateering van het handschriftpapier en de vaststelling, dat het O. L. B. geschreven moet zijn nà de ontdekking der paalwoningen in Zwitserland in 1853, had nog niet plaats gehad toen Verwijs met Winkler correspondeerde.

Verwijs begreep in die periode wel, dat het O. L. B., niet zoo oud was als de beide jaartallen aan het begin aanwezen en dat men in de Middeleeuwen zulken onzin niet had kunnen schrijven. Hij is dan ook langzamerhand (n°. 23) tot de overtuiging gekomen, dat het Friesche Hs. o n e c h t i s e n e e n l a p w e r k v a n l a t e r e n t ij d, maar hoe het ontstaan was bleef hem een raadsel. Wat had hij meer moeten schrijven? Wat had hij meer *kunnen* schrijven?

Verwijs is nu dan zoo ver gekomen, dat hij C. L. begint te wantrouwen. Zijn laatste briefje aan dezen van 28 Juni 1870 (n°. 24) is dan ook zeer koel en kort. Het „waarde Heer" in den vorigen brief is vervangen door „Wel Edele Heer". Als hij de volgende maand te Leeuwarden komt zal hij over het werk (de vertaling) nog eens spreken. Met Winkler natuurlijk. Dat gesprek zal wel hebben plaats gehad en wij mogen wel aannemen, dat Verwijs bij zijn zienswijze is gebleven, dat het O. L. B. onecht en een lapwerk van lateren tijd was, en dat de vertaling den tijd er aan te besteden niet waard was.

Aan Winkler had hij den 28 April 1870 geschreven, dat hij bereid was, „het geheele d i n g nog eens aandachtig te lezen".

Dr. de Jong heeft gemeend, dat Verwijs, nadat hij het origineel aan C. L. had teruggestuurd, alleen zijn eigen concept van het O. L. B. heeft kunnen raadplegen (Geheim 394). De Jong vergeet, dat er nog velerlei andere mogelijkheden zijn. Verwijs had van het eerste gedeelte facsimilé's. Verder is hij zelf aanvankelijk ook aan het afschrijven gegaan. Het Fr. Genootschap ontving een geheel door Goslings geschreven kopie. Verwijs kan dat stuk, voordat hij 't aan Winkler zond, voor zoover noodig, door een ander hebben laten overschrijven. Zijn vrouw kan dat voor hem gedaan hebben. Goslings kan eerst een klad gemaakt hebben, dat in handen van Verwijs bleef, onder wiens toezicht het kopieeren moest plaats hebben. Dat laatste is nog het meest waarschijnlijke, want de kopie in de bibliotheek van het Fr. Genootschap (Inv. n°. 59), maakt geheel den indruk in het net te zijn overgeschreven. Alleen de eerste bladen zijn bijgewerkt. Blijkbaar nadat dit afschrift het Friesch Genootschap heeft bereikt.

Winkler heeft de vertaling niet gemaakt. Hij was ook niet de man zoor zulk een veel tijd en nauwgezetheid eischend wetenschappelijk werk, dat later door Ottema keurig is afgeleverd. Daar komt bij dat hij, evenals Verwijs, het O. L. B. niet vertrouwde. Het slot van de zaak is geweest, dat Winkler den 24 November 1870 in de gewone vergadering der leden van het Friesch Genootschap verslag uitbracht omtrent zijn onderzoek van het O. L. B.: „Het kwam hem zeer verdacht voor, doch hij kon geen opheldering geven, wanneer, door wien en met welk doel het zou zijn vervaardigd. De inhoud is allervreemdst, deels mythologisch, deel historisch, de taal ten deele oud-friesch; maar er komen ook uitdrukkingen in voor, die van zeer jonge dagteekening schijnen te zijn; volgens zijn oordeel zoude eene vertaling den tijd en de moeite daaraan besteed niet beloonen" [1]).

Dit was dan het resultaat van de bemoeiingen van Verwijs: een afwijzend rapport van Winkler, gemotiveerd met argumenten die als het ware letterlijk uit de brieven van Verwijs waren overgenomen, zonder vermelding van den bron.

Hoe dwaas zou dat resultaat worden, indien men aannam, dat Verwijs het O. L. B. had geschreven als parodie op het

[1]) Verslag Friesch Genootschap, 1870/71, blz. 202/3.

Friesch Genootschap, met de satanische bedoeling voorts om de heeren er in te laten vliegen. Mede om zijn eigen, bewust aan den vertegenwoordiger van het bestuur medegedeelde kritiek, zou de opzet mislukt zijn!

Er moet nog eens de nadruk op gelegd worden, dat Winkler geen opdracht had om een rapport uit te brengen omtrent de echtheid en beteekenis van het O. L. B. Zijn rapport was slechts een motiveering van zijn voorstel om verder maar geen werk te maken van de vertaling. Winkler heeft in den Spectator van 7 April 1877 een stuk geschreven over de oudste geschiedenis van het O. L. B., dat veel beter is dan zijn memorie van 1907 in het kistje. Doch reeds in dit artikel komt een onjuiste voorstelling voor n. l., dat het afschrift, door Goslings vervaardigd, in zijn handen gesteld zou zijn, ten einde verslag uit te brengen over de echtheid of onechtheid van het oorspronkelijke handschrift. Dat hij de vertaling moest leveren — waarvan hij zich had afgemaakt — wordt niet vermeld.

Bij voorloopige maatregelen om het archief, betrekking hebbende op het Friesch Genootschap, te reconstrueeren, kwam mij in handen een stel gedrukte convocatiebiljetten voor de leden-vergaderingen, met telkens een los blad, waarop W. Eekhoff met merkwaardige toewijding, van af omstreeks 1835 tot 1879, v o o r z i c h z e l f met potlood aanteekeningen had gemaakt van het in die vergaderingen behandelde. Het zijn notitie's, die een directen indruk geven van hetgeen ter vergadering is voorgevallen. Zij zijn uiterst kort, maar ter aanvulling van hetgeen de secretaris in de gedrukte jaarverslagen vermeldde, soms niet zonder belang voor de geschiedenis van het Friesch Gen. Voor de O. L. B.-zaak, zijn die aanteekeningen niet van veel beteekenis, ook al omdat van enkele vergaderingen notities ontbreken, maar wij vermelden deze verzameling al vast, omdat er verderop nogmaals gebruik van gemaakt zal worden. Zij zijn afkomstig uit de nalatenschap van Eekhoff en eerst in 1912 aan het Fr. Genootschap afgestaan door de dochter van Eekhoff (84° Verslag, bl. 15). Uit deze aanteekeningen blijkt weer de juistheid van hetgeen Verwijs in zijn eersten brief aan Winkler (n°. 19) van 11 November 1869, schreef omtrent den inhoud van zijn voorstel om Winkler met de v e r t a l i n g te belasten. Op de ledenvergadering van 18 Augustus 1870, deed Ottema een mededeeling over de uitgave van het vijfde boek van Worp van Thabor, waarvan toen acht vellen waren afge-

drukt. Hij heeft toen zooals Eekhoff noteerde: „Winkler herin-(nerd) Hs. over de Linde, en dezen kopij te zenden door middel van Dr .Verwijs om Worp te bekomen".

Dat handschrift van de kroniek van Worp van Thabor, in het bezit van C. L. heeft het Genootschap, nu de vertaling niet afkwam, nimmer bereikt [1]).

Kort na het uitbrengen van het rapport van Winkler, kwam Dr. Ottema, voor het eerst, voor den dag met zijne bekende opvatting van het O. L. B. Er is wel eens beweerd, dat Verwijs Ottema had moeten waarschuwen. Johan Winkler heeft in zijn memorie zelfs gezegd: „Toen hield de heer Verwijs zich verder onzijdig in dit geval en waarschuwde den heer Ottema niet". Dat de memorie wemelt van feitelijke onjuistheden is bekend. Dit blijkt ook hier, want Verwijs woonde destijds te Leiden en wist van het eerste optreden van Ottema, waarop toch wel niemand verdacht kon zijn — behalve de boekenhelden van Dr. de Jong — niets af.

Toch heeft Verwijs iets gedaan, waarop, naar ik meen tot dusverre, door niemand de aandacht is gevestigd en waardoor volmaakt duidelijk wordt bewezen, dat hij Ottema er niet in heeft willen laten loopen en dezen zijn kritisch oordeel over het O. L. B. heeft medegedeeld, nog voor dat Ottema openlijk als kampioen voor de echtheid van het boek was opgetreden.

Ottema had zich n.l. zeer spoedig na het uitbrengen van het rapport Winkler van 24 November 1870, tot Verwijs gewend om inlichtingen. Dit volgt uit een brief, dien Verwijs reeds op 1 December 1870 aan Ottema schreef vanuit Leiden. Wij kennen van dien brief slechts een fragment, door Ottema zelf medegedeeld [2]). Doch dit fragment spreekt boekdeelen:

Verder het papier, dat èn om den vorm èn om de stof mij verdacht voorkomt. Oogenschijnlijk is het velijnpapier, dat in den rook heeft ge-

---

[1]) L. F. over de Linden, de zoon van C. L., deelde den 3 April 1877 aan den gedeputeerde van Loon mede, dat dit handschrift, half latijn, half hollandsch, bij de veiling der boeken van C. L. in commissie gekocht was door den boek- en papierhandelaar H. A. Staderman (Jr.) te Helder (de oude en meer bekende Staderman was toen reeds overleden). In wiens bezit het gekomen was wist hij niet. Hij had het lange jaren onder zijns vaders boeken gekend. Van waar deze het had wist hij niet. Eene opgave omtrent eigendomsovergang had hij er niet op aangetroffen. Dit schrijven, waarnaar Dr. de Jong gezocht heeft, is door mij gevonden in een letterlijk afschrift van het O. L. B. in de bibliotheek van het Friesch Gen.

[2]) Voorbericht bij de tweede uitgave van Thet Oera Linda Bok; blz. IX.

hangen — scheurt men de bladen in, dan vertoont het zich op de scheur veel witter. Een watermerk is nergens te vinden, en ik heb nooit middeleeuwsch papier gezien zonder watermerk en kan mij het zelfs niet denken.

Dat „Verder", waarmede het uittreksel aanvangt, wijst op voorafgaande argumenten, die evenals hetgeen volgde, pleitten voor de onechtheid van het O. L. B. Het zullen soortgelijke argumenten geweest zijn, als reeds eerder in dit zelfde jaar aan Winkler werden opgegeven (Bijl. 23). Men ziet dat alles wat Winkler later over de houding van Verwijs schreef maar leuterpraatjes waren, die echter heel wat kwaad gedaan hebben. Toen W. nog goed bij de pinken was, wist hij wel beter. T o e n w a s e r v a n v e r d e n k i n g v a n V e r w ij s g e e n s p r a k e[1]). Geheel terecht schreef hij in zijn reeds aangehaald Spectatorartikel van 1877— evenals wij thans —: „Dat -i in 't begin twijfelde, 't bewijst eenvoudig dat-i zelve te eerlijk was, om terstond zoo'n grove oneerlijkheid bij 'n ander (bij den schrijvereigenaar van 't handschrift) te kunnen vermoeden".

Waarom heeft de Jong voormeld fragment uit den brief van Verwijs aan Ottema laten zwemmen?

Voor ons is dit stukje, dit vodje papier, de proef op de som, een prachtige sluitsteen voor ons betoog: een tijdige waarschuwing van Ottema door Verwijs, die er niemand wilde laten inloopen.

Het is mij niet gelukt den volledigen brief van Verwijs in handen te krijgen. Daarvoor heeft Ottema wel gezorgd. Hij heeft de brieven, door hem ontvangen over het O. L. B., geschift, eigenhandig naar tijdsorde genummerd en aldus, in een portefeuille vereenigd, gegeven aan de Provinciale Bibliotheek te Leeuwarden. De brief van Verwijs heeft hij er niet bijgevoegd. Daarin werd immers de echtheid van het O. L. B. bestreden. De brieven van C. L. heeft hij, op één na, teruggestuurd aan diens zoon L. F. over de Linden, om bij het handschrift van het O. L. B. bewaard te worden en daar berusten zij nog heden. De talrijke brieven van L. F. over de Linden aan Ottema zijn als een dagboek uit het kamp der verdedigers van de echtheid van het O. L. B. Zij houden ons steeds op de hoogte van den

---

[1]) Dr. Burger, schrijft in zijn brochure Het Oera-Linda-Boek en Eelco Verwijs, 1928: Het blijkt dat Winkler heel in den aanvang met zoovelen gedacht had „het zal wel een grap van Verwijs zijn". Dit berust op een vergissing. Dr. B. heeft, zooals hij mij schreef, een l a t e r e uiting voor een uit den eersten tijd gehouden.

stand van den strijd [1]) en laten ook zien hoe Verwijs daar af en toe in betrokken werd.

De overige uitlatingen van Verwijs zijn van minder belang. Reeds in 1871 deed ik — schrijft hij in 1876 [2]) — in een der winteravondvergaderingen der Leidsche Maatschappij van Letterkunde eene mededeeling, waarin ik de ontwijfelbare onechtheid besprak. Maar op de vraag: „Wie kan het dan gemaakt hebben? moest ik het antwoord schuldig blijven". Het O. L. B. was toen nog niet uitgegeven. Waarom hij die mededeeling deed zal nader blijken. Had Verwijs krasser tegen het O. L. B. kunnen optreden? Dat hadden velen van hem verwacht. Voordat de vertaling gereed en het onderzoek was afgeloopen en voordat Ottema het O. L. B. als een historisch dokument had gesignaleerd [3]), was er geen reden om in het openbaar het onhistorische karakter van het boek uiteen te zetten. Verwijs had reeds duidelijk aan Winkler geschreven (28 April 1870), dat men zulken onzin in de Middeleeuwen niet had kunnen schrijven, zoo'n samenraapsel niet bij elkaar kunnen flanzen. Na het verschijnen van het verslag van Ottema en van de eerste uitgave van het O. L. B. zal het Verwijs zeker niet hebben aangetrokken tegen een oud-mede-bestuurder, die ongetwijfeld veel verdienstelijk werk had verricht, te velde te trekken. Wij weten ook met welke bezwaren hij nog lang te kampen had en als hij in het openbaar de echtheid van het O. L. B. ging aantasten zou C. L. wel eens voor den dag kunnen komen met de enthousiaste brieven, die Verwijs hem geschreven had. Verwijs zal zich zoo langzamerhand wel geschaamd hebben over zijn aanvankelijk voorbarig optreden. Zoo iemand blijft liefst wat op den achtergrond.

De brieven bleven ook niet onbekend. Toen de eerste openlijke strijd over de echtheid van het boek losbarstte, na de verschijning van het verslag van Ottema in Juni 1871 en de Redactie van den „Spectator" zich niet onbetuigd liet, kwam C. L. terstond in het geweer [4]) om zijn geliefd handschrift te verdedigen.

---

[1]) Soms kwamen er geleerden om het boek te zien o.a. in 1876 professor Vitringa uit Deventer, die aan L. F. mededeelde, dat Bismarck zeer ingenomen was met het O. L. B.! De beschouwingen van Vitringa over het O. L. B. zijn meen ik ook in het Duitsch vertaald.

[2]) Zie de „Friesche Courant" van 7 Sept. 1876.

[3]) Het eerst op 16 Februari 1871 in een uitvoerig rapport, dat in Juni 1871 in druk verscheen. Verslag Fr. Gen. 1870/71, blz. 203.

[4]) Spectator 1871, 4 November.

Zijn sterkste troef was een aanhaling uit den eersten brief van Verwijs (n°. 3) „En daar ontvang ik uwe mij zoo hoogst welkome bezending, waardoor mij de echtheid onwederleggelijk werd bewezen".

Dat was pijnlijk voor Verwijs. Indien hij het O. L. B. had geschreven, zou hij zich wel gewacht hebben voor het schrijven van dergelijke brieven. In zijne mededeeling in de wintervergadering van de Leidsche Maatschappij van Letterkunde van 1871 heeft hij er op gereageerd. In 1874 heeft Ottema dezen eersten brief van Verwijs aan C. L. vrijwel geheel gepubliceerd, ook al weer om zijn tegenstanders van de echtheid van het O. L. B. te overtuigen. Het hielp hem niet veel, daar men wel wist dat dit slechts „oude plunje" was.

Toen Verwijs in 1876, als gemeld, bekend had gemaakt, dat hij reeds in 1871 in de Leidsche Maatschappij had verklaard, dat het O. L. B. onecht was, haastte de heer L. F. over de Linden zich om in dat zelfde blad (de Groninger Cr.) nogmaals extracten uit de brieven aan C. L. te publiceeren, waarin Verwijs had verklaard, dat hij overtuigd was van de echtheid [1]). Het eenige genoegen, dat hij er van beleefde was, dat de Amsterdamsche Courant deze stukken weer overnam als een „staaltje van inconsequentie van een taalgeleerde". Men zal nu wel begrijpen, dat Verwijs, wetende dat hij dergelijke brieven geschreven had, niet kras tegen het O. L. B. heeft kunnen optreden. Toen die brieven bekend gemaakt werden, trachtte hij telkens er zich zoo goed mogelijk uit te redden.

III. Het Friesch Genootschap in den tijd van Verwijs

In het artikel „De auteur van het Oera-Linda-Boek" is door mij reeds eenig materiaal bijeengebracht, dat een anderen kijk geeft op het Friesch Genootschap in de dagen van Verwijs, dan de al te tendentieuse voorstelling van Dr. de Jong. Dat Verwijs zijn medebestuurders zou hebben gehaat, dat de grond hem in Friesland te warm werd onder de voeten, zijn slechts bedenksels. Het verslag loopende van 1 Juli 1867 tot 1 Juli 1868, het laatste jaar waarin Verwijs te Leeuwarden vertoefde, gewaagt nog van een voorlezing van Verwijs over de tochten van Albrecht van Beijeren, van het reeds genoemde verslag over de handschriften

[1]) Overgenomen in de „Friesche Courant" van 14 September 1876.

van C. L. en van eene mededeeling over een handschrift uit het Rijksarchief, alles op verschillende vergaderingen gedaan. Aan het voormelde kan thans nog iets toegevoegd worden, dat zoowel een indruk geeft van het wetenschappelijk peil van de leiders van het Genootschap, als van de goede samenwerking, die tot het laatste oogenblik, bestaan heeft tusschen den secretaris Mr. I. Telting en Verwijs.

Van die samenwerking getuigt een voorstel van de hand van Telting, dat ik vond in een stoffig pakket, dat jaren lang vergeten in een hoek had gelegen. De inhoud was een verrassing, want in geen enkel gedrukt stuk wordt van dit voorstel aan de leden van het Genootschap melding gemaakt. Toch gaf het aanleiding tot een der meest levendige discussies, die er in de vorige eeuw in het Genootschap zijn gehouden en waarvan ook al weer nergens melding wordt gemaakt dan in de reeds genoemde ,toevallig bewaard gebleven directe aanteekeningen van Eekhoff, die ons geheel brengen in de sfeer der discussie's. Het is alsof wij de vergadering bijwonen. Telting deed, dit in schrift gebrachte voorstel in de vergadering van 23 April 1868. Hij wilde dat het Genootschap zou protesteeren tegen de benoeming van den heer G. Colmjon, tot archivaris-bibliothecaris van Friesland, als opvolger van Verwijs. Het voorstel is geheel door Telting geschreven en onderteekend, maar enkele korte zinnen zijn doorgehaald en in margine nader uitgewerkt met — nieuwe verrassing — de bekende hand van Verwijs.

Op de voordracht hadden gestaan drie personen, die allen een wetenschappelijke opleiding hadden genoten. De Friesche Staten gingen buiten de voordracht en benoemden den heer Colmjon, die niet wetenschappelijk geschoold, en destijds, zooals uit een doorgehaald woord blijkt, mr. borstelmaker was te Leeuwarden. In dit stuk, dat als bijlage (n°. 28) is afgedrukt, komt Telting op voor de eischen van de wetenschap en bestrijdt hij het dilettantisme. Verwijs staat hem daarin bij. Het door hem ingenomen standpunt is, als ik mij niet bedrieg, jaren later ook door de vereeniging van Nederlandsche archivarissen aanvaard.

Het voorstel werd verworpen met 17 tegen en 5 stemmen voor. Dit zegt natuurlijk niet dat alle tegenstemmers het in principe met Telting oneens waren. Men stemde niet over het beginsel, maar over het voorstel om het stuk van Telting bij wijze van motie van afkeuring op te nemen in het verslag van de vergadering en bekend te maken in de Leeuwarder Courant. De

omstandigheid dat Colmjon een serieuse onderzoeker was — hij is niet tegengevallen — zal ook bij sommigen hebben geleid tot tegenstemmen.

Tot de voorstanders behoorde de scherpzinnige en welsprekende advocaat Mr. A. Bloembergen, die o. a. met Telting en Verwijs behoorde tot de club van het de Friesche rechtsgeschiedenis beoefenende „Jong Friesland". Enkele leden o. a. Jhr. F. van Swinderen verlieten tijdens de discussie de vergadering. Het bestuurslid Jhr. Mr. F. J. J. van Eysinga, later voorzitter van de Eerste Kamer der Stat. Generaal, wenschte het Genootschap buiten de politiek te houden. Anderen waren bevreesd, dat een afkeurend votum de belangen van het Genootschap zou benadeelen. Ottema achtte het Genootschap niet geroepen en bevoegd om de Staten publiek te beoordeelen. Telting meende, dat niemand met gezonde hersenen de benoeming zou goedkeuren. Mr. W. W. Buma was de meest overtuigde bestrijder, hij verdedigde de wijze van benoeming en achtte het Genootschap niet geroepen de Staten te beleedigen. Het ging blijkbaar warm toe in de vergadering en al is het voorstel verworpen en niet gepubliceerd, onder de hand zal het ongetwijfeld in Friesland wel bekend geworden zijn.

Aldus Telting, de bekwame rechtshistoricus, die vanaf 1856, gedurende twintig jaren als secretaris heeft gefungeerd, en menige belangrijke wetenschappelijke voordracht heeft gehouden. Nu nog iets over Mr. Jacob Dirks, den voorzitter. Hij schreef in 1870 in de Revue Belge de Numismatique een honderdvijftig blz. tellende verhandeling over: Les Anglo-Saxons et leurs petits deniers dits sceattas. Essay historique et numismatique. De Friesche terpen en het strand van Domburg hadden belangrijke vondsten geleverd van die geheimzinnige Angelsaksische zilveren munten uit de 7e en 8e eeuw n. C., die thans nog een sieraad vormen van de verzamelingen van het Friesch Museum. Het is van belang te vernemen hoe waardeerend het oordeel over die studie was van een der beste Engelsche specialisten. Charles Francis Keary, die in 1887 een uitnemenden catalogus van het British Museum schreef, betreffende de „Anglo-Saxon series", behandelde deze groep van Engelsche munten reeds in 1879, in een werk over „The coinages of Western Europe". Daar schreef hij op blz. 114: „ The most important finds have been those of Domburg, Terwispel, Hallum and Franeker in the Netherlands,

which have given occasion to the admirable monograph of M. Dirks, the most competent essay upon the Saxon sceatt, which has ever been written".

De Friesche wetenschap mag trotsch zijn op numismaten als Dirks. Er waren destijds geen betere in ons land en voor het schrijven van de sceatta-studie was heel wat historische kennis en inzicht noodig. Het Fr. Genootschap, dat door zulke figuren, die niet tot de dilettanten gerekend kunnen worden, werd geleid, beleefde in den tijd, waarin het O. L. B. opdook, een periode van bloei. Het zal moeilijk vallen in ons land, buiten de academische centra een provinciale wetenschappelijke instelling aan te wijzen die destijds zooveel praesteerde als deze Friesche kring.

Zeker, het floreerde niet in alle drie afdeelingen, waaruit het Genootschap toen nog bestond. De eerste, de geschiedkundige, de tweede, de oudheidkundige, waren de beste. Drie afdeelingen was ook rijkelijk veel. En vergeten worde niet, dat er in 1844 een zelfstandig Selskip for Fryske Tael- en Skriftenkennisse was opgericht, waardoor de taalkundige afdeeling van het Fr. Genootschap veel van hare aanvankelijke beteekenis heeft verloren.

Toch werd de studie van het oud-friesch destijds niet vergeten. Die ging gepaard met de bestudeering van de oude wetten en zelfs van de G. Japiks, op de avonden van „Jong-Friesland" en te voren door de op voorstel van Mr. I. Telting door het Friesch Genootschap opgerichte commissie voor de rechtsgeschiedenis van Friesland. De studie van Friesche taal en recht gaat ook nu nog dikwijls gepaard, daarom ook was die verdeeling in drie afdeelingen niet vol te houden en is ten slotte ook prijsgegeven.

Let men te uitsluitend op de door Dr. de Jong ontdekte circulaire van Verwijs aan de twaalf leden van de letterkundige afdeeling, die destijds niets uitvoerde, dan krijgt men een totaal verkeerden indruk van het geheel.

Op een dergelijken kring zou Verwijs, in den vorm van het O. L. B. een parodie hebben willen schrijven, omdat sommige leden chauvinistisch waren aangelegd. Reeds zijn vriend- en verwantschap met Mr. I. Telting, zou hem daarvan hebben afgehouden, zooals zoo overtuigend uiteen is gezet door Dr. Burger, die Verwijs nog persoonlijk heeft gekend.

Dr. de Jong heeft de Friesche geleerden gehekeld, omdat zij aan de Friesche kronieken, in het bijzonder aan de leugen-

kroniek van Occo Scharlensis[1]) nog niet alle vertrouwen hadden ontzegd. Ook nu hoort men nog wel eens klagen, dat geleerden, buiten Friesland, te veel waarde hechten aan hetgeen de oude kroniekschrijvers niet alleen in onze provincie, maar ook elders, hebben neergeschreven.

Wij moeten weer denken aan de geschiedenis van den Pot en de Ketel, wanneer deze Dr. de Jong aan zijn „Geheim" ten grondslag legt de memorie van Johan Winkler uit het kistje. Een memorie, waarvan ik de literaire beteekenis niet zal betwisten, maar waarvan de historische waarde stellig niet uit gaat boven die van de kroniek van Occo. De Jong zelf heeft de objectieve onbetrouwbaarheid van de memorie zeer duidelijk aangetoond, (Geheim 386) maar daarnaast acht hij bestaanbaar een subjectieve waarde. Zoo kan iedere phantast nog een getuige van gewicht worden. Heeft de Occo wellicht ook subjectieve waarde?

IV. Het verweerschrift van Dr. de Jong

De repliek van Dr. de Jong, getiteld Smaadschrift Romantiek of Wetenschappelijk Bewijs? loopt voor een goed deel over de vraag of o. a. volgens mijne, ook in strafzaken gebruikelijke methode, het bewijs is geleverd, dat Cornelis over de Linden de schrijver was van het O. L. B. Wij zullen dat onderwerp niet in vollen omvang opnieuw behandelen, het heeft voor de geschiedenis van het Friesch Genootschap geen belang, hier gaat het slechts over de vraag of Verwijs de auteur kan geweest zijn. Terloops, zij gezegd, dat wij den indruk kregen, dat Dr. de Jong hier de zaken tracht te embrouilleeren. Zoo laat hij het voorkomen alsof Beckeringh Vinckers door mij als deskundige is gebruikt. Wij hebben alleen gebezigd het door Berk voor B. V. verzamelde feitenmateriaal, dat ook volgens de Jong betrouwbaar is gebleken, en waarmede ook hij heeft moeten werken. Van de verklaringen der deskundigen is slechts gebruik gemaakt voor zoover die niet betwist waren. De door de Jong gefingeerde terechtzitting is zeer geschikt om de zaak in de war te sturen. Zoo krijgt C. L. gelegen-

[1]) In 1597 verscheen de eerste gedrukte uitgave van deze kroniek van Andries Cornelisz, in tijt zijns levens organist te Harlingen. De eigenlijke kroniek van Occo was zooals gemeld verloren gegaan. Zie de Kritiek van Bolhuis van Zeeburgh, bl. 148 v.v.

heid om dingen te zeggen, die hij bij zijn leven nooit beweerd heeft n. l. dat Staderman Sr. het O. L. B. zou hebben geschreven. Wij krijgen ook allerlei zonderlinge opmerkingen over de in rechten gebruikelijke methode om feiten te bewijzen. De Jong houdt natuurlijk meer van zijn eigen methoden. Van alle kanten aangevallen, speelt hij voorts den eenen tegenstander tegen den ander uit, en dokumenteert thans veel met m e e n i n g e n van derden, waar wij recht hadden, op feiten gegronde argumenten aan te treffen. Daar kunnen wij niet op ingaan; maar zijn hoofdbetoog mag niet onbesproken blijven om verkeerde gevolgtrekkingen uit stilzwijgen te voorkomen. Het is ook wel een aardige kwestie en een genoegen om met een scherpzinnigen tegenstander te debatteeren, die zich zoo geheel in de zaak heeft ingewerkt. Vooraf moge geconstateerd worden, dat de Jong (blz. 35) de „E i l e r s -e p i s o d e" laat varen. Oogenschijnlijk onder reserve van rechten, maar hij constateert ondertusschen zonder voorbehoud, dat die episode op geen de minste wijze steun kan verleenen aan zijne Verwijs-alleen-theorie. Tot deze episode behoort ook de bewering, dat in enkele letters van het O. L. B. de hand van Eilers, den amanuensis van Verwijs te herkennen viel. Met reproductie van schriftproeven werd dit verduidelijkt. Dit was een van de weinige argumenten van de Jong, die het aanzien hadden van een bruikbare aanwijzing. Prof. Fruin, en ondergeteekende en wellicht ook anderen hebben bestreden, dat de bedoelde letters overeenstemden met het schrift van Eilers enz. De Jong komt daar niet meer tegen op en daarmede is niet een hulp-constructie prijsgegeven, zooals het vergoelijkend heet, om het zware verlies te camoufleeren, maar een hoofdpijler. Het tweede gedeelte van het verweer is goed opgezet, doordat de Jong hier resumeerend zegt, wat hij thans als d e b e i d e h o o f d p ij l e r s van zijn werk beschouwt:

1°. dat uit de vergelijkende kritiek van het O. L. B. en van Verwijs' werk blijkt, dat Verwijs handdadig is geweest aan het O. L. B.

2°. dat uit de tusschen C. L. en Verwijs gevoerde briefwisseling onafwijsbaar volgt, dat er geen directe verbinding tusschen hen beiden bestaan heeft vóór October 1867.

Met deze tweede stelling zijn wij, gelijk bekend, het volmaakt eens. Ook met de daaruit getrokken conclusie, dat Verwijs het O. L. B. niet met hulp van C. L. geschreven kan hebben.

Het is duidelijk, dat het feit, dat C. L. en Verwijs elkaar eerst

leerden kennen nà het voor den dag komen van het boek, op zich zelf niet het minste bewijs levert voor de theorie van Dr. de Jong. Dit feit levert zelfs een bezwaar op, want als nevenpijlers vermeldt de Jong:

a. dat in het O. L. B. een en ander is uit de geestelijke inventaris van C. L.

b. dat dit een en ander over Haverschmidt ter kennis van Verwijs is gekomen.

Met stelling „a" gaan wij akkoord, maar nu de Jong stelling „b" slechts met bedenksels en met geen enkele werkelijke aanwijzing aannemelijk kan maken, komt de tweede hoofdstelling in conflict met de eerste nevenstelling, want nu begrijpen wij niet hoe Verwijs, die C. L. eerst na het opduiken van het O. L. B. leerde kennen, aan dat een en ander uit den geestelijken inventaris van C. L. zou zijn gekomen en nog wel zonder dat C. L. daar iets van af wist.

De geheele theorie van Dr. de Jong rust dan ook voornamelijk op den eersten hoofdpijler. Tot die hoofdstelling zullen wij ons verder bepalen. Wij behoeven, na onze vorige verhandeling niet terug te komen op alles wat de Jong vroeger heeft aangevoerd voor deze stelling, ook thans legt de Jong den nadruk (36) op een argument, dat kortweg er op neer komt, dat Verwijs het in 1854 verschenen boek van Montanus, Die deutschen Volksfeste gekend en reeds bij zijne promotie gebruikt heeft. Dat de symboliek, in een bepaald gedeelte van het O. L. B., zoozeer overeenstemt met een passage in Montanus, dat z.i. wel moet worden aangenomen, dat het O. L. B. rechtstreeks van Montanus afhankelijk is. Dit vaststaande komt men volgens de Jong bij Verwijs als auteur en niet bij C. L., die het boek van Montanus wel niet gekend zal hebben en die volgens de Jong ook niet in staat was om de gegevens van Montanus kritisch te verwerken.

Dat is nu alles. Het hoofdbewijs voor de Verwijs-theorie. Bij de Jong lijkt het heel wat. Met zeldzame virtuositeit heeft hij van dat weinige iets weten te maken. Hij begint alvast met te spreken van: Het directe bewijs (46). Het kan hoogstens een aanwijzing zijn, dus indirect bewijs en één aanwijzing is nooit voldoende voor de constructie van het bewijs. De kracht van het indirecte bewijs ligt in het onderling verband van meerdere aanwijzingen. De Jong zal dat ook wel weten, maar om den lezer, den niet deskundigen lezer, te imponeeren

haalt hij met veel zwier uit zijn toovertasch een middeleeuwsche cyrograaf voor den dag en daarmede levert hij dan het directe bewijs, volgens de „cyrografische methode". Hij demonstreert: om de echtheid van een zeker dokument ten allen tijde te kunnen bewijzen, werden in de middeleeuwen, op één stuk perkament, onder of naast elkaar twee gelijkluidende akten geschreven en daar tusschen met kapitale letters het woord „chirographum". Bij scheiding werd dat woord door alle letters heen doorsneden. De echtheid van een der helften bleek als deze paste aan de andere helft. Verwijs heeft aan een bepaalde bladzijde van het boek van Montanus iets ontleend voor zijne doctorale stellingen. Het O. L. B. bevat iets anders dat volgens de Jong aan die zelfde bladzijde ontleend moet zijn. Laten wij dat laatste nu eens aannemen en beide stukken aan elkaar passen. Wat levert die reconstructie op? Iets van Verwijs? Neen, alleen een bladzijde of halve bladzijde uit het boek van Montanus. Van Montanus, die het eene gedeelte afstond aan Verwijs, het andere aan den auteur van het O. L. B. Waar het op aan komt, het bewijs dat Verwijs, die auteur van het O. L. B. was, blijft ontbreken. Want niet alleen Verwijs, iedere andere schrijver kon naar believen van Montanus overnemen wat hem te pas kwam. De aanwijzing, waarvan de Jong zooveel werk maakte, komt dus hoogstens hier op neer, dat de auteur van het O. L. B. iets ontleend heeft aan een in ons land weinig voorkomend boek, dat goed aan Verwijs bekend was en waarvan wij niet weten, dat het ter kennis van C. L. is gekomen.

Dit soort aanwijzingen zijn er bij de vleet voor het auteurschap van C. L. Men herinnert zich de uitgave van oude friesche wetten in de bibliotheek van C. L. en diens vroegtijdige bekendheid met den Volnay, waarvan het O. L. B., ook volgens de Jong, afhankelijk is. Het door C. L. gebezigde, van zijn handteekening en aanstrepingen voorziene exemplaar van Volnay, „Les Ruines" berust thans in de provinciale bibliotheek te Leeuwarden [1]). Nog oneindig veel sterker is natuurlijk de aanwijzing, dat het O. L. B. stellig een en ander bevat, dat aan den geestelijken inventaris van C. L. zelf ontleend is.

Is het echter als vaststaande aan te nemen, dat het O. L. B. rechtstreeks van Montanus afhankelijk is? Ik geloof het niet.

---

[1]) L. F. over de Linden heeft dit exemplaar ingekocht op de veiling van de boeken van C. L.

Vergelijkt men de desbetreffende gedeelten van het O. L. B. [1]) en van het boek van Montanus, medegedeeld door de Jong [2]), dan treft meer verschil dan overeenkomst. Bij Montanus staat de samenhang en beteekenis van bepaalde christelijke en heidensche feesten en hunne namen op den voorgrond, in het O. L. B. de ontdekking van het Oera-linda-boeksche staandschrift, het cursiefschrift en de bij beide soorten passende cijfers. Alles wordt afgeleid uit het Jol-rad, waarna gezegd wordt: „Het is daarom niet te veel, dat wij er jaarlijks éénmaal feest voor vieren. Het is mogelijk dat de auteur hier aan het Jol- of Juulfeest gedacht heeft, dat werkelijk hier en daar in het O. L. B. vermeld wordt, maar in elk geval had het betrekking op de ontdekking van voormelde letterteekens en cijfers.

Montanus heeft het ook over het Juulfeest. De Jong gaf reeds toe, dat de Jol-symboliek, een algemeen voorkomend gegeven, langs honderd wegen in het O. L. B. kan gekomen zijn. Maar.... het O. L. B. heeft het ook over t. a n f a n g en Montanus vermeldt th. a f a n g. Laten wij aannemen, dat hier een drukfout ingeslopen is en dat er staan moest th. a n f a n g. Met t. anfang voor Tanfana komt Boeles er niet zoo goedkoop af — als met Jol — zegt mijn tegenstander.

Montanus vermeldt dat de naam van de Germaansche godin Tanfana, door sommigen wordt afgeleid „vom Jahres-anfange, von th'anfang". Aanvankelijk was ik van meening, dat t'anfang in het O. L. B. werkelijk iets met Tanfana te maken had. Bij nadere overweging dringt zich steeds sterker de overtuiging op, dat de auteur zelfs in het geheel niet gedacht heeft aan de reeds in 1616 door Cluverius vermelde lezing Tanfana = th. anfang.

Hij teekende in het O. L. B. naast elkaar drie raderen met spaken en schreef om het eerste W r a l d a, om het tweede t. a n f a n g, om het derde 't. b ij i n.

Het O. L. B. combineert t'anfang dus met 't.bijin. Montanus combineert th. anfang met Tanfana. In het heele O. L. B. komt het woord Tanfana of iets van dien aard niet voor. Anfang wordt gebruikt in de letterlijke beteekenis, als synoniem van het woord begin en van wralda, in den zin van oer-alda, overoud. Waarom Verwijs bij het lezen van het O. L. B. aan Montanus en zijn Tanfana-hypothese gedacht moet hebben is dan ook allerminst duidelijk. Hoe is het mogelijk zegt de Jong (52) „dat Verwijs

[1]) Eerste uitgave Ottema, 1872, blz. 64 na „Zie plaat I".
[2]) *„Geheim"*, blz. 168 en 170.

die zich bizonder met de Tanfana-hypothesen bemoeid had, aan de symbolen, ook voor Wralda, maar vooral voor T. anfang geen aanstoot genomen heeft en in volkomen gemoedsrust het O. L. B. de palm zag toekennen aan de verklaring van Kluver en Dreyer, die Verwijs zelfs het vermelden niet waard geacht had, zoodat in hem en in Montanus en in Grimm alle moderne taalgeleerdheid beschaamd gemaakt werd? Zag Verwijs dat alles niet? Zag hij het belachelijke er niet onmiddellijk van in en herkende de parodist de parodie op zijn eigen werk niet?"

Dit ietwat lange citaat, geeft een zuiver staal van den redeneertrant van de Jong. Het onzinnige er van volgt terstond uit het feit, dat het O. L. B. Tanfana volmaakt dood zwijgt. Wij zien ook hoe de Jong uit niets een parodie weet te scheppen, nog wel op alle moderne taalgeleerdheid. In het O. L. B. komt t. anfang, in den zin van aanvang, meermalen voor. In het scheppingsverhaal op bl. 12 staat: „Wralda, makade t. anfang" (Wralda maakte den aanvang). „Fon ut Wralda kumt t. anfang and et ende" (bl. 136); „by- t. anfang there Arnemônath" (bij den aanvang van oogstmaand) bl 158; „alle thinga, thêr man anfangja wil" (bl. 24). Anfang in dus het gewone oera-linda-boeksche woord voor aanvang en daarom moet men er niet te veel achter zoeken; wanneer het in die zelfde beteekenis verschijnt om een der spakenwielen. Het woord kan aan het Duitsch ontleend zijn, misschien wel toen C. L. in het Altfriesisches Wörterbuch van von Richthofen, waarvan hij een exemplaar in zijn bezit had, een oud-friesch woord voor begin opzocht en vond: „(biien) bigin, begin (Beginn, anfang)". De auteur heeft heel wat vreemde woorden onder zijn oud-Friesch gemengd. Engelsch werd brutaal overgenomen: Jes (bl. 72, 114), among (bl. 56), brother (bl. 196), jompade (to jump, bl. 76) enz.

Nu wij het toch over de taal hebben moge nog vermeld worden, dat volgens 't O. L. B. (bl. 68) de „Angelara" d. i. de Anglen zoo genoemd werden, omdat zij alleen met een angel (mith angel) vischten. Dit is weer de penseelstreek van C. L., een waardige pendant van zijn Clovis komt van koppen kloven, te vinden in een van zijn erkende geschriften(De Auteur bl.18).

Tot slot iets over de bekende papiervondst. Ik geloof thans, ook na de opmerkingen van Hof (blz. 36), dat Staderman Sr. de leverancier is geweest van het papier, waarop het O. L. B.

is geschreven. Hij was boekhandelaar, boekbinder, ook leverancier van papier. Hij zal de vellen voor C. L. op maat hebben gesneden en deze voor hem gekleurd hebben. De rest kon C. L. zelf wel. Deze was voorzichtig en kwam daarom eerst nà het overlijden van Staderman, in het begin van 1867, met het O. L. B. voor den dag. Hij had of kocht toen nog blanco vellen van het handschriftpapier en heeft getracht leemten in het O. L. B. aan te vullen. Het lukte hem niet het papier zoo goed te prepareeren en juist zoo te doen als Staderman, dat gedaan had. Hij heeft zijn pogingen gestaakt en de half verknoeide vellen gelaten, zooals zij na zijn dood zijn gevonden. De nummering daarop is van zijn hand, dit heeft Dr. de Jong geconstateerd. Deze in de nalatenschap van C. L. gevonden vellen papier, waarop reeds de corrector Jansen in zijn brochure zinspeelt, zeggen dat C. L. wist, dat het O. L. B. een modern maakwerk was. Iemand, die zóó in de technische geheimen van het O. L. B. was ingewijd, moet ook wel geweten hebben, wie de auteur was; te meer nu dit boek dingen bevat, die uit den koker van C. L. zelf afkomstig zijn. Wil men zelfs daar, in verband met de overige aanwijzingen nog niet uit afleiden, dat niemand anders dan hij zelf de schrijver geweest moet zijn, dan volgt toch uit zijn correspondentie met Verwijs, dat deze laatste niet de auteur was.

C. L. gaf aan Verwijs voor, dat hij het boek als erfstuk van een tante had gekregen. Dit zou hij niet geschreven hebben indien Verwijs, de hem bekende auteur was geweest. Wie een valsche Rembrandt bezit en weet wie dat stuk geschilderd heeft, zal zich de moeite besparen om den falsaris wijs te maken, dat het stuk reeds lang in het bezit van zijn familie is geweest.

C. L. heeft de geleerde wereld danig bedrogen. Toch was hij geen gewone bedrieger. Hij handelde niet uit winstbejag en evenmin met de bedoeling om geleerden een gek figuur te laten slaan. Dat komt treffend uit in een kennelijk kort voor zijn dood geschreven briefje, dat onbesproken bleef. Het doet ons veel vergeven. Siderius heeft het bekend gemaakt, tegelijk met den brief van Verwijs aan Jansen, in een nu vergeeld nummer van de Friesche Courant van 19 April 1877 [1]). C. L. feliciteert zijn vriend Siderius met diens verjaardag en schrijft dan:

---

[1]) Siderius dateert dit briefje 24 Juni 1873. Blijkbaar is C. L. niet op 22 Februari 1873 overleden, zooals Dr. de Jong mededeelde (bl. 367), maar op 22 Febr. 1874, zooals Ottema op een stuk heeft genoteerd.

Ten gevolge van Atchin heb ik op de werf groote drukte en hoe langer hoe meer van die Suesbooten om te dokken, zoodat ik 's avons moe ben.
Het Oera linda bok, dat eerst veel tegenstand ontmoete begint hier (in den Helder) bij de geleerde en fatsoenlijke lieden hoe langer hoe meer in aanzien te raken. Sommige zeggen het is een bijbel.

Een bijbel! Welk een voldoening spreekt daar uit. Zóó had C. L. het zich blijkbaar voorgesteld.

Hij heeft na het vertrek van Verwijs niet over den vloer van zijn werkplaats gerold van het lachen. Dat heeft hij evenmin gedaan toen Ottema er inliep. Hij wilde, dat de geleerden hem, zijn voorvaderen en zijn denkbeelden, neergeschreven in het O. L. B., in aanzien zouden brengen, tot grooter glorie tevens van het Friezendom. Hij ruste in vrede.

BIJLAGEN [1])

I

1. Verwijs aan J. F. Jansen, hoofd eener school te Harlingen, 28 Junij 1867:

Weledele Heer.

Hartelijk dank voor de mededeeling van het facsimile der Friesche stukken, want een naam weet ik er haast niet aan te geven. Om beter den inhoud te leeren kennen, heb ik mij dadelijk aan het kopiëeren gezet, wel te verstaan in hedendaagsch letterschrift, en wat ik reeds heb gezien van de kopie en van het andere door even het door te neuzen, komt mij van zooveel belang voor, dat ik gaarne met het geheel zou kennis maken. Een juiste karakterschets van het stuk weet ik mij niet te geven, maar het komt mij hoogst belangrijk voor. Ik twijfel of er wel één enkel stuk in het Friesch zal zijn met het oud friesch karakter geschreven, althans in Richthofens Rechtsquellen niet. 't Komt mij zelfs na vluchtige kennismaking voor, en wegens den sleutel, aan het eind, gegeven, dat die oude karakters expres zijn gekozen, deels omdat de kopiist de natte papieren op „oerlandesk pampier" naar een zeer oud origineel terug gaf met de oude karakters, maar ook uit vrees voor de „papen", die „ongemerkt tornen aan alles wat onze vrijheid betreft, in zoete woorden verschrikken, alles om der vetten prebenden wille".

Vanmorgen heb ik een geheele speech gekopiëerd, die mij nog niet in

[1]) No. 1 uit de Friesche Courant van 19 April 1877; nos. 2, 4, 6, ontleend aan het verweerschrift van Dr. de Jong, bl. 53 v.v.; no. 3 uit Ottema „De Koninklijke Akademie en het O.L.B." Leeuwarden 1874, bl. 5 v.v.; nos. 5, 7 (ten deele) 10, 11, 12, 14, 15, 17, 18 volgens afschriften mij verstrekt door den heer C. over de Linden te Amsterdam; no. 7 (begin) uit de brochure van L. F. over de Linden „Aanvulling", Helder, 1912, bl. 5; nos. 19, 20, 21, 22, 23, 24 naar origineelen of afschriften in het kistje door Johan Winkler gegeven aan de bibliotheek van het Friesch Genootschap; no. 28 naar het origineel in laatstgemelde bibliotheek.

allen deele duidelijk is, maar die, zoo verre ik uit de kopie kon opmaken, allercurieust is. Ik zou dus niets liever willen dan het geheele Handschrift eens voor eenigen tijd te mogen bezitten, om van het geheel kopie te nemen. Ik onderstel, dat het hier een hoogst belangrijke vondst geldt. De stukken zijn uit Westfriesland, doch uit een tijd toen het Friesch er nog bijna (naar mijn idee) even onverbasterd was als in het eigenlijke Friesland. Zoo uw „ingenomen met de Friesche taal" (sic! Hier zal gestaan hebben „t o e z e n d e r zoo ingenomen is enz.") werkelijk zooveel prijs er op stelt, dan zal hij zeker daartegen geen bezwaar maken. En dan zal ik U dadelijk mijn plan mededeelen. Na kopie van het geheel te hebben genomen, waartoe het zoo bloedige werk van een facsimilé niet noodig is, wensch ik het geheel aan een ijverig onderzoek te onderwerpen en voor de uitgave voor te bereiden. Daartoe zal de Vrije Fries kunnen dienen, of ook, als het geheel blijkt zeer belangrijk te zijn, eene afzonderlijke uitgave, zoo noodig met eene vertaling er naast, of ten minste met een Glossarium. Een facsimilé van een blad van den text zoude daarbij hoogst belangrijk zijn, om het Friesch letterschrift, dat van het Gothisch- en Angelsaksisch nog al afwijkt, in het licht te stellen. De wetenschap zal, meen ik door zulk eene uitgave zeer gebaat worden, al is ze dan ook maar in mijne handen, die volgens de verzekering der H. H. Dijkstra en Colmjon voor Friesche taal ten eenenmale een onbevoegd beoordeelaar ben.

Uw toezender behoeft geen vrees te hebben mij zijn H.S. toe te vertrouwen. Belangrijke HSS. van het Rijksarchief, van de Koninklijke Academie (zich noemende) van wetenschappen zijn sints geruimen tijd onder mijne berusting, ook ter uitgave bestemd. Nogmaals mijn hartelijken dank voor de toezending. Ik geloof er in te zien een vondst zoo belangrijk als er voor het Oud-friesch in geen jaren is gedaan. Hoe uitgebreid de verzameling oudfriesche wetten ook zijn moge, een stuk van dien aard is ons uit het Friesch nog niet bekend; veel durf ik er nog niet van zeggen, maar voor de belangrijkheid durf ik nu reeds waarborgen.

In de hoop spoedig gunstig bericht van U te mogen ontvangen blijf ik na dankbare groete

Uw dw. Dr.
(*w.g.*) Eelco Verwijs.

2. C. over de Linden aan Verwijs, 7 October 1867:

Een jaar of 18 geleden mijn familie eens bezoekende, heeft mijne tante mij twee manuschripten ter hand gesteld, die zij mij gedurende haar mans leven niet had mogen geven, ofschoon mijn grootvader het bevolen had. Vooral het kleinste, had zij gezegd, moest ik als een heiligdom bewaren; het grootste is dikker dan een Statenbijbel; het begin is latijn en het grootste gedeelte is oud-Hollandsch. Het kleinste moet een of andere tongval van het oude friesch wezen en is geschreven met een soort letter, die mijns inziens veel van groote romeinsche letters hebben. Aan het groot heb ik iets, aan het kleinste niets. (C. L. vertelt dan van zijn kennismaking met de heer Siderius van Harlingen).

Eens dat ik bij Z. E. te logeeren was, heb ik hem gevraagd, of hij ook iemand onder zijn kennissen had, die oud-fries zou kunnen lezen; hij sprak van eene mijnheer Jansen. (Bij een daaropvolgend bezoek van Siderius aan Den Helder heeft C. L. hem verscheidene overtrekken van bladen uit het kleine handschrift voor onderzoek mee gegeven. Siderius heeft hem bericht, dat er twijfel aan de echtheid gerezen is, omdat er uitdrukkingen van jongere tijden in voorkomen).

Met alle eerbied neem ik daarom de vrijheid mij tot u te wenden en een paar blaadjes over te sturen, waarbij ik voor de aardigheid ook een paar blaadjes uit het dikke boek ter inzage heb gevoegd.

3. Verwijs aan C. over de Linden, 13 October 1867:

Toen ik de gefacsimileerde bladen door toezending van den Heer Jansen (te Harlingen) ontving, was ik niet weinig verbaasd over eene zoo belangrijke ontdekking. Ik zette mij dadelijk aan het werk om het gezondene te copieeren. Het schrift trof mij al dadelijk door het vreemde karakter, dat niet, zoo als gij vermoedt, op Romeinsch schrift gelijkt, maar veel meer den aard bezit van oud Runen schrift. Met het Handschrift voor mij zou ik het even snel kopieeren als gewoon schrift, en ik raad u dus aan, u den tijdroovenden arbeid te besparen het door behulp van mailpapier nauwkeurig weer te geven.

Zooals ik zeide, was ik hoogelijk ingenomen met den vondst en deelde dien velen mijner vrienden mede. Een deel er van was zeer gemakkelijk verstaanbaar en, hoewel wat jonger kleur vertoonende, niet ongelijk aan de taal der oude Friesche Wetten uit de 13e en 14e eeuw. Doch er waren ook passages in, die ik niet verstond en nog niet versta en waarvoor nog al eenige nauwgezette studie zal noodig zijn, om ze te kunnen oplossen. De eerste 21 bladen maakten mij niet veel wijzer over den inhoud.

Met verlangen zag ik naar eene verdere bezending uit, en had inmiddels al eens bij den Heer Jansen zoeken te informeeren, hoe groot het geheel was, enz.

Ik ontving eene tweede bezending en zette mij vol ijver weder aan het overschrijven.

Bij het eerst toegezondene had het mij meermalen getroffen, dat onder de oude taalvormen zooveel uitdrukkingen verscholen waren, die een veel jongeren oorsprong aanduidden, en dit trof mij nog meer bij het tweede gedeelte. Er waren er in, die ik onmogelijk voor oud meende te kunnen houden, en zoo rees bij mij het vermoeden op van een letterkundig bedrog, een namaaksel van lateren tijd, dat wel met zeer veel talent was vervaardigd, maar toch niet met genoegzaam talent, om niet hier en daar zijne valschheid te verraden.

Ik dacht dat men (wie begreep ik niet) den toeleg had om mij er eens te doen in loopen, en na deze vermeende ontdekking van valschheid van het stuk schreef ik aan den Heer Jansen een brief, waarin ik hem die bedriegerij meldde. Doch telkens dacht ik toch, hoe gaarne wou ik dien knappen kerel eens zien, die met zooveel talent zoo iets kon doen. Telkens nam ik het toegezondene weer ter hand; doch daar ik taal noch teeken van den Heer Jansen meer hoorde, dacht ik dat mijn vermoeden juist was geweest, en liet de zaak verder rusten.

En daar ontvang ik uwe mij zoo hoogst welkome bezending (n.l. het eerste gedeelte van het origineele handschrift) w a a r d o o r m i j d e e c h t h e i d o n w e d e r l e g g e l i j k w o r d t b e w e z e n, en waarvoor ik u hartelijk dank zeg. Doch nu begin ik veeleischend te worden, maar ben dat met het vertrouwen iets goeds te willen. De wetenschap kan aan het bekend worden van uw handschrift veel, zeer veel hebben. Het is zeker hoogst belangrijk voor de Friesche taal der middeleeuwen, waarvan geen enkel letterkundig produkt overig is dan alleen wetten. Doch nog belangrijker voor de letterkunde, die er een merkelijke aanwinst door zoude krijgen. Al is de kunstwaarde niet groot, het is in alle gevallen curieus. Wegens de onvolledige kennis kan ik nog moeijelijk zeggen, wat het eigenlijk is, maar stel mij toch de zaak zoo voor. Een

uwer voorouders uit de 13e eeuw heeft een oud familie-heiligdom overgeschreven en laat dat als een kostbaar reliquie aan zijn zoon na. Dat stuk bevat allerlei overleveringen van her en der bijeenvergaderd en daaronder velen van zeer ouden datum, van heidenschen oorsprong.

En nu kom ik op uwe vraag, hoeveel per bladzijde het wel zoude kosten om het voor u in het Hollandsch over te zetten; het antwoord is eenvoudig n i e t s. Wanneer gij mij vergunt van het Handschrift kennis te nemen, ben ik volgaarne bereid het voor u van A—Z te vertalen. Doch ik wil iets anders. Is het niet van belang, dat zoodanig Handschrift wordt uitgegeven? Ik geloof, ja. Zoo gij dan zoo goed wilt zijn het mij toe te zenden, zal ik er kopie van maken en trachten het een en ander, dat nog duister voor mij is, op te lossen. Met eenige dagen zend ik u gaarne de vertaling van een paar bladen als proef. Kunt gij u met mijn denkbeeld vereenigen, en wilt gij uw Handschrift afstaan ter uitgave, dan zoude het misschien best zijn bij eene eventueele uitgave de Hollandsche vertaling naast den oorspronkelijken text te doen drukken, ten einde het werk daardoor meer voor het algemeen toegankelijk te maken. Wilt gij het mij toezenden, dan zou ik het liefst met eenigen spoed hebben, daar er in het laatst van deze maand eene vergadering is van het Provinciaal Friesch Genootschap. Daar zoude ik gaarne van de voor Friesland zoo gewichtige ontdekking verslag willen geven.

Zijt gij nu niet tegen de uitgave, dan zal het wel het beste zijn van het Friesch Genootschap te verzoeken of dit zich wil belasten met die uitgave; want, ik ben er eenigermate mede bekend, een drukker wordt er niet altijd gevonden, die zich voor de uitgave van dergelijke werken laat vinden, die voor hem geene winstgevende zaak kunnen zijn. Zoodanige zaak moet door een Genootschap ondersteund worden om het licht te kunnen zien.

Kan ik nu in de vergadering verslag over het Handschrift uitbrengen, dan zou ik aanstonds den voorslag willen doen, het op kosten van het Genootschap te doen drukken. Belast ik mij met de uitgave, dan ontvang ik voor mijne moeite een 20-tal exemplaren, naar ik meen, waarvan ik u volgaarne een 10-tal zou willen afstaan. Gij hebt dan meer dan een geschreven kopie en geheel kosteloos, terwijl gij u voor de wetenschap zeer verdienstelijk hebt gemaakt door het Handschrift ter uitgave af te staan, enz. enz.

(*w.g.*) Eelco Verwijs.

4. C. over de Linden aan Verwijs, 15 October 1867:

Geen tijd verloren willende laten gaan, zoo zend ik UEd. bij dezen van en met bladz. 47 tot en met bladz. 74. Hebt U dit katern vertaald, stuur het mij dan s.v.p. met een korte vertaling van den inhoudt terug, dan zal ik terstond weder een ander katern laten volgen.

5. Verwijs aan C. over de Linden:

Bij eventuëele toezending
behoeft die van Uwen kant
niet *franco* te geschieden.

Leeuwarden, 16 October 1867

Weledele Heer,

Hartelijk dank ik U voor de toezending van een ander *katerntje* of liever van het eerste *katerntje* in origineel. Heden morgen zond ik U de vertaling van een paar bladzijden, in vliegende haast opgemaakt, en wil U gaarne

zoo nu en dan proeven van activiteit leveren, door U telkens het een en ander toe te zenden. Maar wat zal ik nu, dit bid ik U, doen met bl. 47—74. Ik stel veel, zeer veel prijs op Uwe ontdekking, maar dan ook voeg ik er dit bij: Wanneer ik alleen ter wille der wetenschap veel tijd en studie er aan ten koste wil geven, om het stuk te ontcijferen, dan verzoek ik U ook zeer vriendelijk het mij in zijn geheel te zenden. Wat toch zal ik met een zoo geheel onsamenhangend brokstuk doen? Hoe oordeelen over het geheel, wat het bevat, van welken aard het is? Gij zegt mij genoegen te nemen in mijn voorstel over de uitgave, wanneer ik het oprecht gemeend heb; welnu! schenk mij dan ook verder Uw vertrouwen, zend mij het gansche handschrift over, en ik hoop er U eerlang meer over te kunnen mededeelen. Maar bij losse katerns naar den inhoud van het geheel te raden is mij onmogelijk. Zooals ik U reeds zeide, wilde ik gaarne op de aanstaande vergadering in het laatst dezer maand een verslag geven omtrent Uw handschrift. Doch wat nu aan te vangen met een enkel katerntjen? Ik ben misschien veeleischend, maar zoo Gij er belang in stelt, dat Uw handschrift worde uitgegeven, zoo Gij wilt dat het met wetenschappelijke nauwgezetheid worde gedaan, dat geen moeite noch arbeid worde gespaard enkel en alleen ter wille van Frieslands taal, dan meen ik ook iets te mogen vorderen. Zend mij Uw gansche Handschrift in eens: dan zal ik het geregeld kunnen lezen, geregeld afschrijven, geregeld vertalen: dan zal het mij mogelijk zijn eerst door een eenvoudige lectuur althans eenigermate den samenhang te kunnen vatten, later dat in vele opzichten nog duistere begrip door lectuur weten te versterken, om eindelijk na geheele kennismaking te kunnen doordringen tot het verstaan van het geheel, ook daar waar moeilijke punten zijn. Ten einde U te overtuigen dat ik mij destijds met vlijt met Uw handschrift bezig heb gehouden, zend ik U hierbij het vroeger dadelijk bij de ontvangst door mij gecopiëerde, of liever in tegenwoordige letters overgeschrevene. U nu de vertaling van een los op zich zelf staand katern binnen kort te beloven, dat kan ik waarlijk niet, daar er zich moeilijkheden in voordoen, die misschien weken studie vereischen. Wilt Gij evenwel kopie van Uw gedeele Handschrift in tegenwoordig letterschrift, dat zal ik U wel kunnen verschaffen, zoo Gij er althans belang in stelt. Maar zoo Gij in eene uitgave bewilligt, dan is zoo iets, dunkt mij, onnoodig. De vellen die ik U nu toezend, kunt Gij behouden; want als Gij mij het geheele handschrift toezendt, is het mij veel gemakkelijker daarnaar te kopiëeren dan naar Uwe kopie op mailpapier, en zal ik mij gaarne die dubbele moeite getroosten. De kopie, die ik U toezend, is na kennismaking met de karakters, zoo in 't wilde er neergeschreven, zoo dat er hier en daar nog wel een fout zal schuilen, zoodat ik ze niet voor getrouw zou willen verslijten. Doch Gij moet weten, hoe het er mêe gaat, als men oud schrift onder de oogen krijgt, en het niet dadelijk kan ontcijferen, iets dat mij als Archivaris dagelijks voorkomt, dan ga ik dadelijk aan 't kopiëeren, en hoe meer men schrijft, hoe meer er duidelijk wordt. Zoo is deze kopie dan ook de eerste en eenige, die ik er van gemaakt heb.

En nu, mijn Waarde Heer, nog een enkel woord.

Wilt Gij dat ik mij de zaak met ernst aantrek, dat ik zoo spoedig mogelijk een goed begrip van het geheel krijge, zend mij dan het gansche handschrift. Ik beloof U er zoodra mogelijk uitsluitsel over te kunnen geven. Eerst wanneer ik van het geheel heb kennis genomen, zal ik U een eenigszins bevredigend verslag van den inhoud kunnen geven. En nu nog eene, misschien onbescheidene, vraag. Is het bewuste handschrift een „heiligdom" in Uwe familie. Zoo ja, vergun dan de openbaarmaking; zoo neen, mag ik dan in mijne kwaliteit als Archivaris er

met den Commissaris des Konings en Gedeputeerden over spreken, en hun een voorstel doen met U te onderhandelen over de overname? Vergeef mij die vraag, maar ik meende ze te berde te mogen brengen, daar Gij zeidet aan dit handschrift „niets te hebben". In de hoop zeer spoedig wat van U te hooren

Uw dw Dn
(*get.*) Eelco Verwijs.

6. C. over de Linden aan Verwijs, 18 October 1867:

[C. L. is aangenaam verrast door de „kleine vertaling". De aanbeveling van Hidde oera Linda aan Okke zijn zoon, doet hem thans begrijpen, waarom zijn grootvader het handschrift niet aan zijn vader, die geen waarde hechtte aan zulke dingen, heeft willen toevertrouwen].

7. Verwijs aan C. over de Linden, 19 October 1867:

Met uw stuk, bl. 47—74, ben ik druk bezig, en ik verlang steeds naar meer, vooral naar het origineel. Ik wou zoo gaarne in het Friesch Genootschap er verslag van doen, als een *hoogst* merkwaardige ontdekking, en er gaarne het origineel bij overleggen. Niet dat ik meer de echtheid van het origineel betwist, dat zij verre; maar gaarne gaf ik toch een résumé van het geheel, de inhoud van de mij toegezonden bladen is inderdaad allercurieust. Een aangename afwisseling van oud-Germaansche en oud-Romeinsche goden heeft er in plaats, zooals ik ze nergens meer ontmoette. Maar daarom is mij uw handschrift juist te meer waard.
't Is zeker een meermalen overgeschreven hschr. van een uwer voorouders, en dan is uw familie zeer oud, dat alleszins verdient gekend te worden. Uwe liefde voor de Friesche letterkunde, de gewichtige mededeeling, ons door U gedaan, maakt mij er belust op, U op de aanstaande vergadering als honorair lid voor te dragen. Ik stel er mij een genoegen van voor met zoodanige verrassende ontdekking voor het licht te komen en U dan tevens als lid te doen aannemen. Maar zend mij daarom het overige. Bij eene voor Friesland zoo belangrijke ontdekking begrijpt gij licht, hoezeer het van belang is, dat bij de openbaarmaking alle licht schijne en Uw handschrift niet alleen, maar ook uw naam als een der oudste Friesche namen helder in het licht trede. Door de belangrijkheid van het handschrift zal ook de eeuwen oude naam der Oera Linda's een glans verkrijgen, die de oudste adelijke geslachten missen.

8—9. [Na 19 October 1867 heeft C. L. nog twee brieven aan Verwijs geschreven].

10. Verwijs aan C. over de Linden:

Leeuwarden, 24 October 1867.

Waarde Heer,
Ik antwoordde U niet eerder op Uwe beide laatste brieven, omdat ik door verschillende bezigheden daarin werd verhinderd. En nu zal ik kort zijn, omdat ik geloof, dat niettegenstaande Uwe bezwaren, de moeielijkheid tusschen ons op eene gemakkelijke wijze kan opgelost worden. Gij stelt, en niet ten onrechte, hoogen prijs op Uwe handschriften. Gij wenscht

die als een voorvaderlijk heiligdom aan Uwe kinderen na te laten, en niemand zal er wel zijn die U die vooringenomenheid zal ten kwade duiden. Maar Gij begrijpt tevens dat Uw handschrift van belang kan zijn voor Uwe groote familie, voor het gansche friesche volk. Ik ben alleen Fries door mijne moeder, door mijn vader een Westfries (hij was van Hoorn, en de naam Verwijs is U daar misschien niet onbekend), maar door geboorte ben ik Overijselaar. Gij zijt niet tegen eene openbaarmaking, alleen voor zooverre er niets in voorkomt dat Uwe familie zou kunnen compromitteeren. Hiervan kan ik U nu reeds de verzekering geven, dat behalve in de beide eerste bladzijden die naam niet weer voorkomt, en het geheel, dat ik onder de oogen heb gehad, mij schijnt te zijn een fabelachtige geschiedenis, of liever overleveringen van den Germaanschen stam, waarin de goden-namen van Neptunus, zoowel als van Wodan, dus Romeinsche en Germaansche Goden door een gemengd. Doch ik zou U zeer veel kunnen mededeelen van al hetgeen ik er al in heb gevonden, maar dat zou mij veel te lang ophouden. En daarom zal ik maar de eenvoudigste oplossing van het raadsel zoeken.

Ik kopiëer eerst de mij toegezonden katern, en kom eerstdaags even over aan den Helder. Als we daar met elkander spreken vertrouw ik op eene voor allen bevredigende oplossing. Ik kan bij U komen, het Handschrift in zijn geheel zien, en ik maak mij sterk om althans een groot deel voor de vuist voor U te vertalen. Dan verneemt Gij in èèn uur tijds meer dan anders door twintig brieven; ik raak eenigszins op de hoogte van hetgeen er in het handschrift staat, en Gij zult kunnen oordeelen in hoeverre Gij mij Uw vertrouwen wilt schenken.

Een paar uren persoonlijke kennismaking doet meer dan al dat heen en weer geschrijf, en zoodra ik dus, misschien in 't eind der volgende week of daaromtrent er eens voor een dag of drie kan uitbreken, dan steek ik even over. Vooraf evenwel hoop ik U met een enkel woord kennis te geven, opdat ik misschien niet riskeer U niet thuis te vinden. Nu de spoor er ligt, is een uitstapjen naar de Helder niet meer zoo moeilijk, en ik verbind er dan aan een bezoek aan 't ramtorenschip, waarop een kennis van mij eerste officier is.

Dan neem ik ook de kopie van bl. 47—74 mee, die ik evenwel gaarne weer wil meenemen om geen dubbel werk te doen, alsook het U vroeger gestuurde.

Na groete, en in de hoop eerlang met elkaar kennis te maken,

Uw dw. Dn

(*get.*) Eelco Verwys.

11. Verwijs aan C. over de Linden:

Leeuwarden, 16 November 1867.

Weledele Heer,

Verleden Vrijdag 's avonds thuis komende, vond ik Uw briefjen, waarin mij werd medegedeeld dat het ramtorenschip uit den Helder den 9den zou vertrekken. Al had ik nog zoo'n haast gemaakt, ik zou toch te laat gekomen zijn, en kon het bovendien toen juist niet met mijne werkzaamheden schikken. In de volgende week evenwel kan ik er wel voor eenige dagen uitbreken, en stel mij dan ook voor Dinsdag of Woensdag den 19 op 20 op reis te gaan, zoo ik namelijk de zekerheid heb U dan thuis te treffen, daar een geheel vergeefsche reis mij minder aangenaam zou zijn. Ik zal dan het ramtorenschip *niet* kunnen zien; maar dat is ook eigenlijk het doel mijner reis niet, en hoezeer ik het gaarne zou gezien hebben, moet ik er dan maar zonder. Zoo Gij in de volgende week Woensdag of Donderdag thuis zijt, en Gij dan eenige oogenblikken voor

mij kunt afzonderen, zoude ik gaarne met een enkel woord bericht van U ontvangen.

In de hoop daarop met eenigen spoed gunstig antwoord te mogen ontvangen, en U weldra te zien, met achting,

Uw dienstw. Dienaar,
(*get.*) Eelco Verwijs.

12. C. over de Linden aan Eelco Verwijs:

Den Heer Eelco Verwijs.

Helder 18 November 1867.

WelEdele Heer!

Hedenmiddag is mij een missive van dd 16 November geworden, eigenlijk begon ik te vrezen dat U ziek was, en had ik reeds een brief gereed om U te zenden maar Uw brief kwam nog net bij tijds.

Van 16 tot heden zijn twee volle dagen en welligt drie verloopen. Ik raad UEd. dus aan om eerst Woensdagmorgen op reis te gaan dan kunt gij des avonds zes uur en 3 m. hier zijn of des avonds ten 11 uren en 10 m. Liever zou ik echter om u, en ook om mijne zaken willen dat u in Amsterdam bleef vernachten, dan ga ik donderdag van de werf om u van de spoor te halen.

Wij gaan dan naar mijn huis koffij drinken en gezamelijk de werf bezien. Des nachts logeren kan ik u om toevallige reden niet, maar dat zullen wij later zien. Den volgende dag zal ik dan vrijaf hebben, wij kunnen dan de vuurtoren en cachematten bezigtigen et cetera.

Dien dag zult u dan niet meer van mijne zijde wijken. Wilt dus s.v.p. U reis daar naar inrigten, dan zoudt u mij verpligten en ik zou op mijn post staan en u af halen.

Met achting enz.

(*get.*) C. over de Linden.

13. Rapport van Verwijs d.d. 17 December 1867 aan Gedeputeerde Staten van Friesland. Afgedrukt achter mijne verhandeling „De auteur van het O. L. B." in „De Vrije Fries" dl. XXVIII (1928). Enkele fragmenten hiervoren bl. 16 en 17.

14. Verwijs aan C. over de Linden:

Leeuwarden, 12 April 1868.

Waarde Heer,

Toen ik U in November ll. verliet, had ik niet kunnen denken dat de volgende maanden mij zooveel beslommeringen zouden geven, en ik door een zeer onverwachte verandering in mijn leven, mijn vertrek met Mei naar Leiden, niet gestand zou kunnen doen aan mijne belofte om U spoedig wat van mij te doen hooren. Telkens hoopte ik nog eens met Uw handschrift aan het werk te kunnen gaan, maar telkens bleef het er bij, en daardoor ook mijn sints lang voorgenomen schrijven aan U. Eindelijk werd ik hedenavond opgeschrikt door een bezoek van den Heer Siderius, dien ik de beide quaterntjes van U ontvangen teruggaf, zonder er tot mijn spijt iets aan te hebben kunnen doen. Met een paar weken vertrek ik van hier naar Leiden, en hoop er met half Mei zoodanig gevestigd te zijn, dat ik ook eens weer aan iets anders zal kunnen denken. En dan hoop ik, zoo Gij na mijn lange stilzwijgen er nog genegen toe zijt Uw handschrift eens aan te pakken, en het ten einde te brengen.

Ik zal dan maar beginnen U eerst eene vertaling te zenden van de eerste bladen, die ik van U in facsimilè heb, en hoop dan verder voorttegaan. Gaarne zou ik dan wel het door mij reeds gekopiëerde, doch onvertaalde te Leiden eens terug hebben: dan hoef ik dat althans niet weer over te schrijven. Doch ik moet eerst bedaard en kalm in Leiden gevestigd zijn, eer ik er aan kan denken: dan krijg ik meer beschikbaren tijd, en zou gaarne dezen zomer in mijne vacantie de bewerking der geheele geschiedenis ten einde brengen. Als ik in Leiden ben, en de eerste drukte wat over is, hoort Gij dan wel eens nader van mij. Uw groote handschrift is zeer waarschijnlijk, naar de mij toegezonden bladen te oordeelen, een kopie van de Friesche Kroniek van Worp van Thabor, waarvan een deel is uitgegeven, een ander deel nog niet. Na groete aan Uwe vrouw, en na voor mijne weinige activiteit in dezen verschooning te hebben gevraagd, maar in de hoop dat Gij in Holland meer van mij zult vernemen

Uw toegenegen
(*get.*) Eelco Verwijs.

15. Verwijs aan C. over de Linden:

Leiden, 21 November 1868.

Waarde Heer,

Uw brief deed mij dezen morgen genoegen, omdat ik nu eerlang er wat meer gat in zie eens aan Uw handschrift te denken. Ik heb het indertijd aan den Heer Siderius volstrekt niet kwalijk genomen, dat hij mij de papieren heeft onthaald, daar ik toen door overkroppende drukte bepaald in de onmogelijkheid was er iets aan te doen. En met mijne verplaatsing naar Leiden kon ik er wel op rekenen, dat er ook het geheele jaar niet van zou kunnen komen. Wel wetende dat dit zoo was, kon ik het onmogelijk aan den Heer Siderius kwalijk nemen dat hij de papieren meenam. Van een brief van 15 April ll. hierinner ik mij niets; mogelijk dat ik toen een brief heb ontvangen, maar toen zat ik juist in een examencommissie, waardoor ik van den vroegen morgen tot den laten avond bezet was, daartusschen kwam de drukte van verhuizen, van afscheid nemen, zoodat ik toen geen hoofd had om aan iets anders te denken, en dood moe hier kwam. Heb ik toen een brief ontvangen en snel(?) ontvangen, 't was zeker niet wegens kwalijknemendheid, dat zoo niet in mijn aard ligt, maar van te overspannen drukte.

Nu ben ik met verscheiden dingen, waarmee ik bezig was, zoowat klaar of op weg om klaar te komen, en zal dan eens wat geregeld eenigen tijd voor Uw Handschrift kunnen afzonderen. Doch dit zal wel niet veel voor half Januari of Februari zijn. En dan interesseert mij de zaak genoeg om ze eens goed aan te pakken. Om nu zooveel mogelijk geregeld te werk te gaan, wil ik liefst met A beginnen en met Z eindigen. Gij hebt nog als proeve het afschrift van de eerste bezending mij gezonden, neem die dan svp. weer mee, dan zal ik ook van het begin af aan U eene geregelde vertaling geven. Ik heb nog van bl. 1—21 naar Uw overtreksel, en verder van bl. 46—62. Wilt Gij mij nu de kopie van mij tot bl. 21 weer meebrengen, en verder van Uw HS. bl. 22—46, dan zult Gij mij hiermede groot pleizier doen.

Na groete

Uw dw. Dn
(*get.*) Eelco Verwijs.

16. In de winteravondvergadering der leden van het Friesch Genootschap van 4 Februari 1869 wordt op voorstel van den heer Dr. E. Verwijs besloten het Bestuur te machtigen,

onder toezicht van den heer Verwijs een kopij te laten vervaardigen van het handschrift van den heer Over de Linde(n) te Nieuwediep. 41ste Verslag van het Fr. Gen. bl. 176.

17. Verwijs aan C. over de Linden:

Leiden, 17 Mei 1869.

Waarde Heer,

Hiernevens zend ik U het van U ontvangene deel van Uw handschrift terug, dat gekopiëerd is, maar waarvoor ik nog geen tijd heb kunnen vinden om aan de vertaling te denken. Ik ben er al eens mee begonnen, doch heb het werk om andere bezigheden telkens weer uit de hand moeten leggen. Gaarne wil ik nu het overige hebben, daar een jongmensch hier het handschrift voor mij kopiëert, die het overige nog wel voor de groote vacantie zal kunnen afmaken. Dan hoop ik het geheel in mijne vacantie dezen zomer mee te nemen en mij dan aan de vertaling te zetten. Daartoe heb ik ook eerst liefst het geheel afgeschreven om althans eens eerst door een aandachtige lezing op de hoogte te komen van hetgeen er zoo ongeveer in staat. Het een heldert dan licht het andere op. In de hoop spoedig het overige van U te ontvangen noem ik mij met achting

Uw toegenegen Dienaar
(*get.*) Eelco Verwijs.

18. Verwijs aan C. over de Linden.

Leiden, 11 November 1869.

Waarde Heer,

Eindelijk zend ik U het handschrift terug, waarbij Gij de vertaling evenwel nog met smart zult missen. Gij zult mij zeker al wel meer dan eens beschuldigd hebben over mijne traagheid, maar ik heb zooveel ander werk, dat ik er tot nog toe niet met kracht aan heb kunnen werken. Hier en daar is de vertaling zeer makkelijk en kan van 't blad geschieden, maar op andere plaatsen komen weer moeilijkheden voor, die nog al tijd en studie vereischen. 'k Hoop evenwel U nu eerlang te kunnen helpen. Er komen rare dingen in voor. B.v. Een vuile Fries wilde de Volksmoeder verkrachten. Zij had er geen lust aan, enz.

'k Hoop dat Ge er eerlang in zijn geheel over zult kunnen oordeelen.

Na groete met achting

Uw dw. Dienaar
(*get.*) Eelco Verwijs.

19. Verwijs aan Johan Winkler:

Leiden, 11 November 1869.

Amice,

Bij de toezending van het Friesche Hs. aan de Bestuurders van het Friesch Genootschap heb ik hun het voorstel gedaan, U te verzoeken de vertaling er van op U te nemen. Ik heb het zoo druk met allerlei werk, dat ik geen kans zie er vooreerst mij wat onafgebroken mee bezig te houden. Hier en daar kan men de vertaling zoo opschrijven, doch er schuilen ook nog al moeilijkheden en vreemde woorden in. Nu weet ik wel, zoo ik er eens mee begin, ik niet eerder rust voor ik die heb opgelost, en zoo zou ik er veel te veel tijd aan besteden. Voor U zal het allerwonderlijkste geschrift als Friesch dubbele aantrekkelijkheid hebben. Een

recht idee over het ontstaan er van heb ik nog niet. De zaak interesseert mij nog al, en 't is mijn doel dan ook niet om er mijne handen geheel af te trekken. Doch, zooals Gij weet, heeft hij (O. de Linden) mij een Hs. van Worp van Thabor beloofd, zoodra ik hem de vertaling had geleverd. 't Is nu van belang dat zoo spoedig mogelijk in handen te krijgen. Hebt Ge hier en daar zwarigheden, dan recommandeer ik mij zeer. Zoo'n etymologische questie valt nog al in mijn smaak, en dan is ook De Vries best te spreken. Teeken dan eenvoudig op de bladz. van 't Hs. en 't woord. 't Is vreemd, dat er enkele zeer oude woorden in schuilen, dat ook de vormen op een vorig tijdperk der taal wijzen, terwijl andere uitdrukkingen zoo heel nieuw klinken. B. v. *skolt bij naht, falikant, nul in 't cijfer* enz. Doch zie en oordeel zelf.

Na groete T. T.

Eelco Verwijs.

20. Verwijs aan Joh. Winkler:

Leiden, 13 December 1869.

Amice,

.... En nu over het Friesche Hs. Ook mij is dit tot dusverre nog een onoplosbaar raadsel. Telkens als ik het weer ter hand neem, word ik gezweept door een wind van meeningen. Er is te veel in dat aan de echtheid bepaaldelijk doet twijfelen, en zoo het al oud is, dan is het toch zeker nooit zoo oud als de beide jaartallen in het begin aanwijzen. Aan bedrog, aan eene mystificatie kan ik ook haast niet denken. De Heer Over de Linden is een ietwat ruw particulier, geplaatst aan de Rijkswerf te Helder Hij heeft niets geen verstand van zijn beide Hss., het eene de Worp van Thabor, een bepaald echt Hs. uit de XVe en XVIe eeuw. Hoe is dit bij hem verzeild? Hij vertelde mij als jongen meermalen van zijn grootvader te hebben gehoord dat zij van Friesche afkomst waren, en dan liet de oude man zich eenigszins geheimzinnig uit over papieren nog onder hem berustende. Ik heb geen reden om aan de geloofwaardigheid van dit verhaal te twijfelen, daar hij een ronde ruwe kerel is. Het aanwezig zijn van een Hs. van Worp maakt mij de zaak aannemelijker. Wat nu het Hs. in kwestie aangaat, omtrent het papier rees bij mij aanstonds twijfel. Het is formaat van Engelsch kwarto schrijfpapier, doch zeer geel geworden. Een watermerk heb ik er nergens in gevonden dat mij een sleutel zou kunnen geven. 't Papier dient dus altijd nog eens onderzocht te worden. Ook het schrift is zeer ongewoon, en geheel afwijkend van alle middeleeuwsch schrift. De 20 eerste bladzijden heeft hij op vloeipapier doorgetrokken, en als proefje stuur ik er U een blad van. Op een der bladzijden is de sleutel van dat schrift, en dat komt mij ook verdacht voor. Verder zijn de cijfers boven de bladzijden arabische, en daardoor mij ook al verdacht. En dan de inhoud! Die is zoo dol, zoo onsamenhangend, dat ik daardoor ook telkens tot de gedachte kom: Zoo'n geschrift kan niet echt zijn. De taal is hier en daar oud; de vormen daar, maar dan komen er weer zulke moderne spreekwijzen in voor, dat het onmogelijk is dat die bv. in de middeleeuwen zoo geschreven zijn. Doch ik durf er ook nog niet recht aan om het als een bedrog, als een knutselwerk van later tijd te beschouwen. 1°. De aanwezigheid er bij van den codex van Worp; 2°. Wie zou of in deze of in de vorige eeuw in staat zijn geweest zoo'n literarisch bedrog te plegen? De man zegt na den dood van een Oom in 't bezit dezer reliquien gekomen te zijn, van wier bestaan hij niets wist. Zonder mij een bepaald oordeel aan te matigen stel ik de vraag: kan ook onder de Westfriesche familie sedert langen tijd het een en ander berust hebben, dat een ouden

oorsprong had! Kan dit misschien ook telkens overgeschreven en weer overgeschreven zijn, en zoo allengs zijn oorspronkelijke zuiverheid verloren hebben. Doch dan zitten we nog altijd met den dwazen inhoud, die bijna ontwijfelbaar aan een lapwerk van lateren tijd doet denken. Maar wanneer is het dan ontstaan? Ik weet het niet. 'k Zal zien het nog eens door te lezen voor ik met Kerstmis in Friesland kom, en hoop er dan nog eens met U over te praten. En nu, Amice, na groete

T. T.

Eelco Verwijs.

Ik stuur er U ook het blad bij, waarop de sleutel van het schrift.

21. Verwijs aan C. over de Linden, 24 April, 1870:

Waarde Heer,

Daar ik zelf door zooveel andere werkzaamheden ben overladen, heb ik Uw Hs. in handen gegeven van iemand te Leeuwarden, die veel aan 't Friesch doet, en zeer veel vrijen tijd heeft. Dadelijk na het ontvangen van uw brief heb ik hem geschreven (Zie no. 22) met verzoek om inlichtingen, hoe het met de zaak staat en hem medegedeeld, dat Gij — en geen wonder ook — zeer verlangend waart er eens iets meer van te vernemen. Zoodra ik van hem bericht krijg, hoop ik nadere en naar ik hoop bevredigende inlichtingen te kunnen geven. Door hem het werk in handen te geven meende ik U spoediger te kunnen helpen dan wanneer ik zelf er zoo eens te hooi en te gras een uurtje aan kan geven.

Na groete
Uw Dw. Dr.
Eelco Verwijs

22. Verwijs aan Johan Winkler:

Leiden, 24 April 1870.

Amice,

Van morgen kreeg ik een briefje van den Heer Over de Linden uit den Helder, die wat ongeduldig begint te worden en zeer verlangt naar den inhoud van zijn Hs. Ik klop dus maar eens bij U aan om te vernemen, hoe het er meê is. Hebt Ge b.v. een behoorlijk stuk er van, laten we hem dan maar wat in den mond stoppen, dan zal hij voorloopig wel tevreden zijn. Kunt Gij er wat voortgang meê maken, 't zal ook in het belang zijn van het Friesch Genootschap, daar dan de aan mij toegezegde Worp van Thabor ook gauwer in ons bezit komt. Hebt Ge hier en daar lacunes, laat die eenvoudig open, of maak er *ex conjectura* wat van....

Wees zoo goed mij eens met een enkel woord op mijne vraag naar het Hs. te antwoorden: dan kan ik den Heer Over de Linden den stand van zaken mededeelen.

Na groete,

Uw toegenegen
Eelco Verwijs.

23. Verwijs aan Johan Winkler:

Leiden, 28 April 1870.

Amice,

Al ben ik hoe langer zoo meer tot de overtuiging gekomen en geheel en al van Uwe zienswijze dat het Friesche Hs. onecht is en een lapwerk van lateren tijd, stelde Uw brief mij toch eenigermate te leur, daar ik nu niet recht weet wat aan den Heer Over de Linden te schrijven. 't Ge-

heel is mij nog een raadsel, zulken onzin had men in de Middeleeuwen niet *kunnen* schrijven, zoo'n samenraapsel niet bij elkaar kunnen flanzen. Maar 't is mij dan nog altijd een even groot raadsel, wie zoo iets of vroeger of in in den tegenwoordigen tijd bij elkaar heeft kunnen krijgen, wie zulk een werk zou hebben willen ondernemen; want ik beloof U, alleen 't schrijven heeft veel tijd gekost. En toch 't schrift moet nieuw zijn blijkens de inkt, die ik tot mijn spijt niet chemisch heb laten onderzoeken, evenmin als 't papier, dat mij evenzeer jong voorkomt en expresselijk geel gemaakt, of bruin, om het een antiek waas te geven. Reeds de vlakken, en de aard er van, gaven mij vroeger vermoeden tegen de echtheid, daar ik zoodanige vlakken nooit in onze Hss. heb gezien.

Doch hoe het zij, de draden kan ik nog maar niet in de handen krijgen, en ik weet niet op hoedanige wijze de zaak te zullen ontraadselen. Is het een lapwerk van den tegenwoordigen tijd, dan vermoed ik dat het een kunststuk is van een of ander mijner vijanden, die mij er heeft willen laten inloopen. Maar dan moet het al een zeer bittere vijand zijn, die zulk een bloedig werk zich heeft willen getroosten enkel en alleen om mij er danig in te laten loopen en het zoete der wraak in al zijn volheid te genieten. Niet wetende wie dat zou kunnen zijn, toen ik voor een jaar of 4 het eerst er meê in kennis werd gesteld, dacht ik toen nog meer aan een werk uit de vorige eeuw, toen men ook wel een Klaas Kolijn fabriceerde, al pleitte het papier er tegen, en het excuus daarmede in verband op de eerste bladzijde.

Zooals ik U vroeger schreef, had ik geen vermoeden van kwade trouw op den Heer Over de Linden en het Hs. van den Worp ook in zijn bezit gaf dan ook de zaak een meer eerlijk voorkomen. Want dat is zoo onvervalscht als goud. Is het niets anders dan een samenzwering tegen mijn persoon, dan is zeker de zaak zeer mooi gesponnen, daar men mij dat Hs. heeft beloofd na afloop der vertaling. Doch wat nu den eigenaar te schrijven? Ik ben gaarne bereid het geheele ding nog eens aandachtig te lezen, en U dan mijne bevindingen mede te deelen. Wordt dan mijne opinie aangaande de onechtheid bevestigd, dan — ja, wat dan? Het lokaas van dat Hs. van den Worp, dat mij is toegezegd, dat ik weder aan het Friesch Genootschap heb beloofd, zoo het de onkosten van het kopiëeren wilde bekostigen, maakt voor mij de zaak moeilijk. Hoewel — 'k zal dan ook niet aarzelen te vertellen hoe de vork in den steel zit, en en wat ik er van denk. En dan zal 't ook best zijn den eigenaar te zeggen, d a t d e v e r t a l i n g o n s d e n t i j d e r a a n t e b e s t e d e n n i e t w a a r d i s, d a a r w i j b e p a a l d e l i j k b e d r o g v e r m o e d e n.

Wat dunkt U daarvan? 'k Zal nu maar eens aan 't lezen gaan en deel U dan mijne bevindingen nogmaals nader meê.

Adieu, na groete T. T.

Eelco Verwijs.

24. Verwijs aan C. over de Linden, 28 Juni 1870:

WelEdele Heer,

Verschillende omstandigheden hebben gemaakt dat er nog niet veel van het werk is gekomen. Wanneer ik te Leeuwarden kom in de volgende maand denk ik er ook eens over te spreken.

Het adres dat gij begeert is:

Johan Winkler, Arts te Leeuwarden.

Na groete, in haast Uw Dw. Dn.

Eelco Verwijs.

25. Den 24 November 1870 brengt Johan Winkler in de gewone ledenvergadering van het Friesch Genootschap verslag uit omtrent het Oud-friesche H.S. van den heer Over de Linde(n). Hierboven medegedeeld op bl. 22.

26. Verwijs aan Dr. J. G. Ottema, 1 December 1870. Fragment, hierboven afgedrukt op bl. 24.

27. Eerste rapport van Dr. J. G. Ottema over het O. L. B. den 16 Februari 1871 in de ledenvergadering van het Friesch Gen.; 43e Verslag 1870/71, bl. 203.

II

28. Voorstel van Mr. I. Telting[1]) betreffende de benoeming van den heer G. Colmjon tot archivaris-bibliothecaris van Friesland, als opvolger van Dr. E. Verwijs, gedaan in de vergadering van het Friesch Genootschap van 23 April 1868.

M. H.

Is eene beoordeeling van regeringshandelingen, mits in gepasten vorm in het algemeen geoorloofd, dan zal voorzeker ook aan een wetenschappelijk ligchaam daartoe de vrijheid wel niet kunnen worden ontzegd. Er zijn zelfs gevallen, waarin voor een wetenschappelijk ligchaam niet alleen het regt bestaat, maar waarin het verpligt is openlijk zijn oordeel uit te spreken. Zoo ik mij niet bedrieg, dan bestaat er thans zoodanig geval, tengevolge der benoeming van een archivaris-bibliothekaris van Friesland. Dat het Friesch Genootschap, als wetenschappelijke instelling, welke zich de beoefening van Frieslands geschiedenis, oudheid en taal ten doel stelt, niet onverschillig kan zijn omtrent de persoon, aan wie die gewigtige betrekking wordt opgedragen, zal ik wel niet behoeven te betoogen. Het kan U M.H. niet onbekend zijn, hoe dikwijls het genootschap, dat zich voortdurend onledig houdt met het verzamelen, bewerken en uitgeven van bronnen en bouwstoffen, charters en oude bescheiden, met dien provincialen ambtenaar in aanraking komt, en hoe alleen van eene medewerking tusschen het genootschap en den archivaris op den duur gunstige resultaten voor de geschiedenis van ons gewest te wachten zijn.

Op de aanbeveling voor die gewigtige betrekking waren drie personen geplaatst, die allen eene wetenschappelijke opleiding hebben genoten en een akademischen graad hebben erlangd, een theologiae doctor, een doctor in de medicijnen en een doctor in de regten, de eerste en laatste leeraren aan hoogere burgerscholen, de tweede secretaris van den geneeskundigen raad. Ik kan en mag niet treden in een onderzoek naar de meerdere of mindere geschiktheid van ieder hunner voor de betrekking van archivaris-bibliothekaris, ik zal ook niet beweren, dat een akademische graad reeds op zich zelve altijd een bewijs van bekwaamheid oplevert, maar ik meen toch, dat in eene wetenschappelijke opleiding eenige waar-

[1]) Het tusschen [ ] gedrukte is van de hand van Dr. Eelco Verwijs.

borg van geschiktheid is gelegen voor de vervulling eener wetenschappelijke betrekking.

De meerderheid der provinciale staten heeft evenwel anders geoordeeld, en ik betreur dit. Zij heeft gemeend den heer G. Colmjon, hier ter stede de voorkeur te moeten geven. Ik zal op de verdiensten van den heer Colmjon niets afdingen, ik zal het hem niet euvel duiden, dat hij geen wetenschappelijke opvoeding heeft genoten, integendeel ik acht er hem te meer om, dat hij door eigen ijver en studie is gekomen op het standpunt waarop hij staat, maar ik meen, dat het feit, dat iemand eene Friesche spraakkunst heeft geschreven, wier verdienste ik overigens gaarne erken, en Friesche voordragten houdt, nog volstrekt geen aanspraak geven op de betrekking van archivaris-bibliothekaris. Ik geloof dat de meerderderheid der Staten zich volstrekt geen juist denkbeeld heeft kunnen maken omtrent den omvang dier betrekking en de werkzaamheden daaraan verbonden. Wat baat eenige kennis van de Friesche taal, zonder kennis van het Latijn en van onze geschiedenis en staatsinrigting in vroegeren tijd voor de ontcijfering, rangschikking en benuttiging der charters, en oude oorkonden, [waarvan misschien hoogstens een getal van 200 in 't friesch is opgesteld; van een groot aantal middeleeuwsche oorkonden in het Latijn gesteld, van een menigte stukken uit lateren tijd, in de Fransche taal, welke nog niet ieder die hedendaagsch Fransch verstaat, zal kunnen begrijpen; van stukken in dat eigenaardig platduitsch der 16e eeuw, enz.?].

Wat baat die kennis zonder algemeene wetenschappelijke ontwikkeling voor het beheer over eene bibliotheek, waarin alle vakken van wetenschap zijn vertegenwoordigd, en die onder opzigt van een bekwamen biblothekaris allengs meer en meer praktiesch nut kan stichten.

[Het Friesch, het studievak van den heer Colmjon beslaat nauwelijks een 100e gedeelte dier bibliotheek, hoewel nagenoeg al wat tot Friesland's taal en letterkunde in den ruimsten omvang behoort, daar aanwezig is. Wat zal de heer Colmjon met zijn Friesch beginnen wanneer hij het verdere gedeelte van den Catalogus moet bewerken? Het drukken is thans gevorderd tot de Oostersche letterkunde, waarbij zoo niet eene kennis der Oostersche talen, dan toch zoodanige wetenschappelijke vorming wordt gevorderd, dat de bibliothecaris begrip heeft van het verdere bewerken van den Catalogus. Wel verre van dat betwijfel ik of de Heer C. zelfs wel genoegzame kennis zal bezitten om de proeven voor zoo verre dit gedeelte betreft te corrigeeren].

Naar het oordeel van de meerderheid der Staten zijn die wetenschappelijke vereischten dan evenwel naar 't schijnt onnoodig. Mag ik mijne overtuiging uitspreken, dan is de jongste benoeming weer een betreurenswaardig voorbeeld van eene strekking, die meer en meer veld wint, om al wat wetenschappelijk is zoo mogelijk uit te sluiten en bij voorkeur ongeletterden, tot betrekkingen te benoemen.

Eene Missive aan de Staten, waarin het genootschap te kennen gaf, dat zij de benoeming betreurt, zou ik minder gepast rekenen.

Ik meen dat de drukpers als middel van onze uiting van denkbeelden, het geschikste middel zou zijn, om de gevoelens der vergadering te openbaren. Ik stel daarom voor, dat de vergadering besluite te verklaren: dat zij de benoeming van den heer G. Colmjon tot archivaris-bibliothecaris van Friesland betreurt, en dat dit besluit en zijn daartoe strekkend gemotiveerd voorstel worde opgenomen in het verslag van de handelingen dezer vergadering in de Leeuwarder Courant.

Aldus voorgesteld in de vergadering van 23 April 1868 door het lid

I. Telting.